

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2022 YL-035

EVLİ BİREYLERDE ÖZ ELEŞTİRELLİK SEVİYESİ İLE
EVLİLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE REDDEDİLME
DUYARLILIĞININ ARACI ROLÜ

HAZIRLAYAN

Seçil USLU

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet ŞAKİROĞLU

AYDIN-2022

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

07/04/2022

Seçil USLU

ÖZET

EVLİ BİREYLERDE ÖZ ELEŞTİRELLİK SEVİYESİ İLE EVLİLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ARACI ROLÜ

Seçil USLU

Yüksek Lisans Tezi, Aile Danışmanlığı (Disiplinlerarası) Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet ŞAKİROĞLU

2022, XIX + 54 sayfa

Kişinin geçirdiği bireysel süreçler sosyal ilişkilerine de etkide bulunabilmektedir. Bireysel süreçlerin ele alınmasının sağlıklı sosyal ilişkiler kurma konusunda önem taşıdığı düşüncesi doğrultusunda bu çalışmanın temel amacı evli bireylerde öz eleştirelilik seviyesi ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün incelenmesidir. Aynı zamanda öz eleştirelilik seviyesi, evlilik doyumu ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bu değişkenlerin belirli demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması da araştırmanın amaçlarındandır.

Evlilik, insanoğlunun bir aile oluşturmasını ve neslinin varlığını sürdürmesini sağlayan temel bir ilişkidir (Larson ve Holman, 1994). Aynı zamanda insanın var olduğu her yerde ve kültürde önem verilen bir kurumdur (Brubaker ve Kimberly, 1993). Destekleyici yakın ilişkilerin hayat kalitesini ve yaşam doyumunu etkileme düzeyi alanyazının üzerine önemle eğildiği bir konudur. Bu ilişkilerin en çok araştırılanı ve belki de en önemlilerinden biri; yaşam doyumunun güçlü bir yordayıcısı olan evlilik ilişkisidir (Glenn ve Weaver, 1981).

Öz eleştireliliğin psikoloji çalışmalarında kabul gören genel tanımı, kişinin kendisini devamlı olarak; yoğun, olumsuz ve yıkıcı şekilde eleştirmesi, gerçekleştiremeyeceği zor beklentilere sahip olması ve sürekli çevresindekiler tarafından onaylanmama veya reddedilme kaygısı yaşamasıdır (Blatt,1995; Thompson ve Zuroff, 2004). Reddedilmeye duyarlılık, kişilerarası ilişkilerde reddedilmeyle ilgili ipuçlarına yönelik yüksek ölçüde duyarlılık hali ve sonuç olarak yoğun tepki vermek şeklinde tanımlanmıştır. Reddedilme duyarlılığı çevredeki tüm insanlardan ziyade, kişi için anlam ifade eden insanlar tarafından reddedilme algılandığında oluşmaktadır (Downey ve Feldman, 1996).

Araştırmanın çalışma grubunu Aydın ilinde ikamet eden en az 5 yıllık evliliği ve en az 1 çocuğu olan 150 kadın 150 erkek 300 kişi oluşturmuştur. Katılımcılara çalışmayı tanıtıcı ve bu çalışmaya gönüllü şekilde katıldıklarını belirtecekleri bir kişisel bilgi formu verilmiş, yetişkin reddedilme duyarlılığı ölçeği, öz eleştirelilik ölçeği ve evlilik yaşam ölçeği uygulanmıştır ve veriler yüzyüze toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS programı ve SPSS PROCESS macrosu kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler regresyon analizi yöntemi ile test edilirken öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün olup olmadığı aracılık analizi ile test edilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine öz eleştireliliğin reddedilme duyarlılığı ile ilişkisine bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Reddedilme duyarlılığı ile evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve yapılan regresyon analizi sonucunda reddedilme duyarlılığının evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda öz eleştirelilik ile evlilik doyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığının tam aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar cinsiyet açısından ele alındığında erkeklerin evlilikten daha fazla doyum aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öz eleştirelilik düzeyleri cinsiyet açısından incelendiğinde kadınlar ve erkekler arasında öz eleştirelilik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Erkeklerle kadınlar reddedilme duyarlılığı düzeyleri açısından karşılaştırıldığında ise aralarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir.

Reddedilme duyarlılığı seviyesinin yaşanan yere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde kırsal bölgede yaşayan kişilerle kentsel bölgede yaşayan kişiler arasında reddedilmeye duyarlılık açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kırsal bölgede yaşayan kişilerle kentsel bölgede yaşayan kişiler arasında öz eleştirelilik seviyesi açısından bir karşılaştırma yapıldığında ise kırsal bölgede yaşayan kişilerin kentsel bölgede yaşayan kişilere göre daha öz eleştirel oldukları bulunmuştur. Kırsal bölgede yaşayanlarla kentsel bölgede yaşayanlar arasında evlilik doyumu açısından yapılan karşılaştırma sonucuna göre kentsel bölgede yaşayan kişilerin kırsal bölgede yaşayan kişilere göre evlilikten daha fazla doyum aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmayan kişilerin reddedilme duyarlılığı seviyesi ile çalışan kişilerin reddedilme duyarlılığı seviyesi karşılaştırıldığında çalışmayan kişilerin çalışan kişilerden daha fazla

reddedilmeye duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmayan kişilerin öz eleştirelilik seviyesi çalışan kişilerin öz eleştirelilik seviyesi ile karşılaştırıldığında da öz eleştirelilik seviyesinin çalışan ve çalışmayan kişilerde anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik doyumu seviyesinin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde evlilik doyumu düzeyinin de kişilerin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları ilgili alanyazın zemininde tartışılmış, araştırmanın sınırlılıkları, güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş, aile danışmanlığı alanında çalışan uygulamacılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Evlilik Doyumu, Evlilik İlişkisi, Öz Eleştirelilik, Reddedilme Duyarlılığı,

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF REJECTION SENSITIVITY IN THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVEL OF SELF-CRITICISM AND MARRIAGE SATISFACTION IN MARRIED INDIVIDUALS

Seçil USLU

MSc Thesis at Family Counseling (Interdisciplinary)

Supervisors: Doç. Dr. Mehmet ŞAKİROĞLU

2022, XIX + 54 pages

The individual processes that a person goes through can also affect their social relationships. In line with the idea that addressing individual processes is important in establishing healthy social relationships, the main purpose of this study is to examine the mediating role of rejection sensitivity in the relationship between the level of self-criticism and marital satisfaction in married individuals. At the same time, examining the relationships between the level of self-criticism, marital satisfaction and rejection sensitivity and determining whether these variables differ according to certain demographic characteristics are also among the aims of the research.

Marriage is a fundamental relationship that enables human beings to form a family and maintain their lineage (Larson & Holman, 1994). At the same time, it is an institution that is given importance in every place and culture where people exist (Brubaker & Kimberly, 1993). The extent to which supportive close relationships affect quality of life and life satisfaction is a subject that the literature focuses on. One of the most researched and perhaps the most important of these relationships; It is the marital relationship, which is a strong predictor of life satisfaction (Glenn & Weaver, 1981).

The general definition of self-criticism accepted in psychology studies is that the person constantly; criticizes intensely, negatively and destructively, has difficult expectations that cannot be fulfilled, and is constantly worried about being disapproved or rejected by those around him (Blatt, 1995; Thompson & Zuroff, 2004).

Sensitivity to rejection has been defined as a state of high sensitivity to cues about rejection in interpersonal relationships and as a result, an intense reaction. Rejection

sensitivity occurs when rejection is perceived by people who are meaningful to the person rather than all the people around (Downey & Feldman, 1996).

The study group of the research consisted of 150 women, 150 men and 300 people, residing in Aydın, with at least 5 years of marriage and at least 1 child. A personal information form was given to the participants to introduce the study and to indicate that they participated in this study voluntarily, the adult rejection sensitivity scale, the self-criticism scale and the marital life scale were applied, and the data were collected face to face. SPSS program and SPSS PROCESS macro were used in the analysis of the data. While the relationships between the variables were tested with the regression analysis method, the mediation role of rejection sensitivity in the relationship between self-criticism and marital satisfaction was tested with mediation analysis.

According to the results of the study, a negative significant relationship was found between self-criticism and marital satisfaction. Again, when the relationship between self-criticism and rejection sensitivity was examined, it was seen that there was a significant positive relationship. A negative and significant relationship was found between rejection sensitivity and marital satisfaction, and as a result of the regression analysis, it was found that rejection sensitivity was a significant predictor of marital satisfaction. At the same time, it was concluded that rejection sensitivity has a full mediator role in the relationship between self-criticism and marital satisfaction. When the results are considered in terms of gender, it has been concluded that men get more satisfaction from marriage. When the levels of self-criticism were examined in terms of gender, no significant difference was found between women and men in terms of self-criticism levels. When men and women were compared in terms of rejection sensitivity levels, it was observed that there was no significant difference between them.

When the level of rejection sensitivity differs according to the place of residence, there is no significant difference between people living in rural areas and people living in urban areas in terms of sensitivity to rejection. When a comparison is made between people living in rural areas and people living in urban areas in terms of self-criticism, it has been found that people living in rural areas are more self-critical than people living in urban areas. According to the results of the comparison made in terms of marital satisfaction between those living in rural areas and those living in urban areas, it was concluded that

people living in urban areas received more satisfaction from marriage than people living in rural areas.

When the rejection sensitivity level of unemployed people is compared with the rejection sensitivity level of working people, it is concluded that non-working people are more sensitive to rejection than working people. When the self-criticism level of non-working people is compared with the self-criticism level of working people, it has been concluded that the level of self-criticism does not differ significantly between working and non-working people. When examining whether the level of marital satisfaction differs according to the working status, it was concluded that the level of marital satisfaction did not differ according to the working status of the individuals.

The research findings were discussed on the basis of the relevant literature, the limitations, strengths and weaknesses of the research were determined, and suggestions for practitioners and researchers working in the field of family counseling were included.

KEY WORDS: Marriage Relationship, Marriage Satisfaction, Rejection Sensitivity, Self-Criticism.

ÖNSÖZ

Yüzyıllardan beri topluluk halinde yaşamaya olan eğilimimizin bir sonucu olarak ortaya çıkan kavramlardan biri olan ‘aile’, önemi son yıllarda daha da iyi anlaşılmış olan bir olgudur. Sıklıkla ‘toplumun temel taşı’ olarak tanımladığımız bu olgu, sağlıklı ve mutlu bir neslin de kaynağı niteliğindedir. İşte bu sebeplerle aileye verilen önem, topluma ve yetişen neslin geleceğine de katkı sağlayacaktır. Bu denli önem taşıyan aile birliğinin temeli, iki yetişkinin bir araya gelerek evlilik kurumunu oluşturmasıyla başlamaktadır. Evliliğin sağlıklı ve doyum veren şekilde ilerlemesi, ailenin de sağlıklı yapısı, huzuru ve mutluluğu için ön koşullardan biri haline gelmiştir. Öğrencisi olduğum Aile Danışmanlığı Ana Bilim Dalı kapsamında yürüttüğümüz bu araştırmada, evlilik doyumu ve evlilik doyumuyla ilişkili faktörlerden olan reddedilme duyarlılığı ile öz eleştirelilik kavramları üzerinde çalışılmıştır. Elde edilen sonuçların uygulamada meslektaşlarıma ve akademik çalışmalarında diğer öğrenci arkadaşlarıma faydalı olmasını umuyorum.

Kendisinden bir psikologun hep enerjik ve yeniliklere açık bir tavırla mesleğini icra etmesi gerektiğini öğrendiğim, saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet ŞAKİROĞLU’na yüksek lisans eğitimime ve tez sürecime olan katkıları, öğrettikleri ve anlayışlı tavrı için teşekkürlerimi sunuyorum.

Değerli vakitlerini ayırıp tez savunmama katılan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Nermin KORUKLU’ya ve Dr. Öğretim Üyesi Gamze ŞEN PAKYÜREK’e tez savunmama katkıları ve tezime ilişkin kıymetli yorumları için büyük birer teşekkürü borç bilirim.

Ana Bilim Dalı Başkanı’mız saygıdeğer hocam Doç. Dr. Yaşar KUZUCU’ya ders dönemimizdeki emekleri, süreç boyunca bunaldığım noktalarda bulunduğu katkılar ve fedakarlığı için teşekkürü bir borç bilirim.

Saygıdeğer hocam Prof. Dr. Tarık TOTAN’a, en zorlandığım derslerde kendi yoğunluğuna rağmen vaktini ayırdığı ve kendimi geliştirmeme yardım ettiği için teşekkürlerimi sunuyorum.

Her bitkin hissettiğimde yanımda olan, ders çalışabilmem için şehir değiştirip yanıma taşınan canım annem ve babam, iyi ki varsınız. Her anımda yanımda bulduğum, hayatının her aşamasında kendinden önce beni düşünen ve hiç yalnız bırakmayan canım

ablama ve ailemize girdiği günden beri beni öz kardeşinden ayırmayan her zorlukta yanımda olan değerli enişteme en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yapamayacağımı düşünüp çalışmayı bıraktığım anlarda, içinden çıkamadığım konularda, ellerini hep omzumda hissettiğim değerli dostlarım Uzm. Psikolog Sibel GER, Arş. Gör. Psikolojik Danışman Seda EREN, Arş. Gör. Psikolog Feyza KARSLI ve Psikolojik Danışman Senanur EBİL'E ayrıca birer büyük teşekkür borç bilirim.

Son olarak her konuşmamızda yüksek lisans eğitimi almamı öğütleyen fakat aramızdan ayrılması sebebiyle buna şahit olamayan değerli ilkokul öğretmenim Ali ERGİN'e, eğitim hayatımın ilk yıllarında gösterdiği olağanüstü çaba ve emek için büyük bir teşekkürü borç bilirim. Işıklar içinde uyusun.

Seçil USLU

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
TABLolar DİZİNİ.....	xvii
EKLER DİZİNİ.....	xviii
KISALTMALAR DİZİNİ	xix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	4
1. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	4
1.1. Evlilik Doyumu.....	4
1.1.1. U teorisi	7
1.2. Öz eleştirelilik.....	8
1.2.1. Öz Eleştireliliğin Alt Boyutları.....	10
1.2.2.1. İçsel Öz Eleştiri	10
1.2.2.2. Karşılaştırmaya Dayalı Öz Eleştiri.....	10
1.3. Reddedilme Duyarlılığı.....	11
1.3.1. Reddedilme Duyarlılığı Modeli	12
1.3.2. Romantik İlişkilerde Reddedilme Duyarlılığı	14
2. BÖLÜM	16
2. YÖNTEM	16
2.1. Araştırmanın Modeli.....	16

2.2. Katılımcılar	16
2.3. Veri Toplama Araçları	17
2.3.1. Öz eleştiri Ölçeği (ÖEÖ)	17
2.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ).....	18
2.3.3. Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (YRDÖ)	18
2.4. İşlem.....	19
2.5. Verilerin Analizi	19
3. BÖLÜM	20
3. BULGULAR	20
3.1. Dağılımın Normallik Varsayımları.....	20
3.2. Değişkenler Arası Betimsel İstatistikler	21
3.3. Bağımsız Örneklemeler T-testi Sonuçları	21
3.4. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	24
3.5. Regresyon Analizi Sonuçları	25
3.6. Aracılık Analizi: Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracılık rolü.....	26
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	28
4.1. Öz Eleştirelilik ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	29
4.2. Öz Eleştirelilik ile Reddedilme Duyarlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	31
4.3. Reddedilme Duyarlılığı ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	32
4.4. Öz Eleştirelilik ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi.....	34
4.5. Araştırmanın Sonuçları	35
4.6. Uygulamacıya Öneriler.....	36
4.7. Araştırmacıya Öneriler	37
4.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	38

5. KAYNAKLAR	39
6. EKLER	53
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	53
ÖZGEÇMİŞ	54

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Reddedilme Duyarlılığı Modeli	13
Şekil 2.1. Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü	20
Şekil 3.1. Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığının aracı rolü	27

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait frekans ve yüzde değerleri	17
Tablo 3.1. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayıları	20
Tablo 3.2. Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler	21
Tablo 3.3. Katılımcıların cinsiyetlerine göre yapılan t testi sonucu	21
Tablo 3.4. Katılımcıların yerleşim yerine göre yapılan t testi sonucu	23
Tablo 3.5. Katılımcıların çalışma durumlarına göre yapılan t testi sonucu	24
Tablo 3.6. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon analizi sonucu	25
Tablo 3.7. Evlilik doyumunun yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucu	26

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	53
---------------------------------	----

KISALTMALAR DİZİNİ

EYÖ	: Evlilik Yaşam Ölçeği
OZEL	: Öz eleştirelilik
REDDUY	: Reddedilme Duyarlılığı
ORT	: Ortalama
SS	: Standart Sapma
STD HATA	: Standart Hata

GİRİŞ

İlişki kavramının sözlük anlamı; “iki şey arasında karşılıklı ilgi, bağ, münasebet, temas” tır (TDK, 2019). Bireyler günlerinin önemli bir kısmını kendileri için önemli diğerleri ile etkileşim halinde geçirirler. Birçok araştırmada da bu etkileşimlerin ve iletişim halinin verdiği memnuniyetin; fiziksel sağlığı ve psikolojik uyumu arttırdığı ortaya konulmuştur. (Wickrama vd., 1997). Sosyal ilişkiler, bireylerin hayatını tam anlamıyla dolduran ve insanoğlunun mutluluk düzeyine etki eden önemli birer yapıdır (Solak, 2006).

Derin ve yakın ilişkiler içerisinde olmak ve bu ilişkileri geliştirerek devam ettirmek yetişkinlerin gelişimsel amaçlarından olmakla birlikte, kişilerin psikolojik ve fizyolojik iyi oluşları üzerinde de temel bir etkiye sahiptir. Güçlü ilişkiler kuramayıp zayıf ilişkiler içerisinde bulunmak da bu iyilik hallerini olumsuz etkileyebilmektedir (Efklides ve Moraitou, 2013; Keyes ve Haidt, 2003).

Alanyazında evlilik doyumunun çeşitli tanımlamaları mevcuttur. Heyman, Sayers ve Bellack’ın (1994) tanımına göre evlilik doyumu; çiftlerin uyumu, ilişkinin kalitesi, algılanan mutluluk ve tüm bunların dengesidir. Evlilik doyumunun tanımlanmasında ortak bir görüşe varılamamış olmasına rağmen alanyazında; “evlilik uyumu”, “evlilik doyumu” ve “evlilik mutluluğu” eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Gottman, 1990; Fırsıloğlu ve Demir, 2000).

Evlilik çiftlere güçlü bir bağlam sağlamaktadır; evliliğin duygusal iklimine bağlı olarak bireyin öz eleştirel olmaya yönelimi şiddetlenebilir. Belirsizlik taşıyan bir evliliğin devamı konusunda çiftler endişe taşıyabilir. Yetersizliklerin konu edildiği bir çatışma yaşadıklarında sorumlu hissederek öz eleştirelilikleri artabilir. Yüksek öz eleştirelilik puanları düşük evlilik doyumu puanlarıyla ilişkili bulunmuştur (Whiffen vd., 2000).

Thompson ve Zuroff (2004), içsel öz eleştiri ve karşılaştırmalı öz eleştiri olmak üzere öz eleştireliliğin iki faktörü olduğunu ileri sürmüşlerdir. İçsel öz eleştiride kişi kendisiyle ilgili içsel olumsuz yargılarda bulunur, yaptığı işleri beğenmez ve sonuçlarından hoşnut olmayabilir. İçsel öz eleştireliliği yüksek olan bir birey, başarısızlıklarında sıklıkla kendisini suçlayıp aşağılama davranışları gösterebilir. Karşılaştırmaya dayalı öz eleştiride ise kişi kendisini çevresindeki diğer kişilerle karşılaştırma içerisine sokar ve kendisine dönük negatif bir bakış açısı kazanır. O kişiler tarafından aşağılanacağını, eleştirileceğini düşünüp reddedileceği fikrine kapılabilir ve onları kendisinden üstün görüp düşman olarak

algılayabilir. Kişi bu düşünceleri nedeniyle kendini değersizleştirmeye başlayabilir (Thompson ve Zuroff, 2004). Kendisini değersiz gören, düşmanca davranışlar beklentisinde olan, olumsuz eleştiri alacağına ve reddedileceğine yönelik yoğun kaygılar taşıyan bu kişiler reddedilmeye daha duyarlı hale gelecektir. Buradan hareketle reddedilme duyarlılığının artmasıyla birlikte ilişkilerinin doymu azalacak ve öz eleştirelilik de evlilik doyumunu negatif yönde etkilemiş olacaktır (Whiffen vd., 2000).

Öz eleştirelilik bireyin kendini gerçekleştirebileceğinden daha güç beklentiler içinde hissetmesi, kendisini şiddetli ve acı şekilde eleştirmesi ve çevresi tarafından sürekli şekilde onaylanmama ve reddedilme endişesi yaşaması sonucu reddedilme kaygısını ortaya çıkartan bir kaynaktır (Blatt, 1995). Çiftlerin yetersizlikleri sebebiyle çatışma yaşanan bir evlilikte sorumlu hisseden tarafın artan öz eleştireliliği, reddedilme kaygısı yaşamasına ve terk edilme korkusu duymasına sebep olabilir (Whiffen vd., 2000).

Baldwin, Bradbury ve Fincham'a (1992) göre insanların önem verdikleri diğer kişiler hakkındaki inançları yakın ilişkilerinin gidişatını önemli şekilde etkilemektedir. Reddedilmeye duyarlı olmak; reddedilmeyi kaygılı biçimde beklemeyi, reddedilme ipuçlarını çok hızlı algılamayı ve ret gerçekleştiğinde de yoğun ve şiddetli tepkiler vermeyi içerir (Downey ve Feldman, 1996). Alanyazında yakın ilişkilerde süreklilik ve doyum ile ilişkili kabul edilen reddedilme duyarlılığına sahip kişiler, diğerleriyle olan ilişkilerinde kendini alçak görebilir ve çok temkinli, endişeli, alıngan ve kaçınan davranışlarda bulunabilir (Erözkan, 2004).

Reddedilme duyarlılığı yüksek insanlar, partnerlerinin ilişkide yaşıyor olduğu doyumsuzluğu abartabilmektedir (Downey ve Feldman, 1996). Kişi partnerinden gelen reddedilmeye dair belirtilere duyarlı duruma gelmekte ve bu beklentisi zaman içinde kendini gerçekleştirebilmektedir. Bu sebeplerle çiftlerin ilişkideki uyumları azalma gösterebilmektedir (Downey ve Feldman, 1996; Pietrzak, Downey ve Ayduk, 2005). Bu bulgu, yüksek düzeyde reddedilme duyarlılığının düşük ilişki uyumunu ve ilişkinin sonlanmasını yordadığı yönündeki alanyazına paraleldir (Downey ve Feldman, 1996; Downey vd., 1998).

Alanyazında bu tez amaçlı yapılan incelemede öz eleştireliliğin evlilik doyumuyla ilişkisini açıklayan yeterince araştırma bulunmadığı görülmüştür. Bu sebeple öz eleştirelilik seviyesi ile evlilik doymu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün

incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırmanın amacı evli bireylerde öz eleştirelilik seviyesi ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün incelenmesidir. Aynı zamanda öz eleştirelilik seviyesi, evlilik doyumu ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bu değişkenlerin bazı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması da araştırmanın amaçlarındandır.

Hipotezler;

1. Evli bireylerin yüksek öz eleştirelilik seviyesine sahip olması evlilik doyumunu azaltmaktadır.
2. Evli bireylerin yüksek öz eleştirelilik seviyesine sahip olması, reddedilmeye duyarlılıklarını arttırmaktadır.
3. Evli bireylerin yüksek reddedilme duyarlılığına sahip olması, evlilik doyumlarını azaltmaktadır.
4. Evli bireylerin öz eleştirelilikleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişkide reddedilmeye duyarlılıklarının aracı rolü vardır.

1. BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Evlilik Doyumu

Bireylerarası ilişkiler karmaşık bir yapıdadır. Bu ilişkiler yaşamın tamamını kapsar ve insanların mutluluklarını etkiler (Solak, 2006). Evlilik; aile kurmanın, yeni bir nesil yetiştirmenin ve insan ilişkilerinin en temel kaynağıdır (Larson ve Holman, 1994).

Evlilik, kültürlerarası değişiklikler taşır fakat aynı zamanda evrensel bir yapıdır. Bu yapı insanoğlunun yaşamında vazgeçilmez bir öğedir. Toplumsal yaşamda sosyal, ahlâki ve kültürel devamlılığı sağlayan aile kurumu toplumun temel taşıdır ve evlilik ile oluşturulur. (Çelik ve Yazgan İnanç, 2009). Kişiler, evlilik yaparak sağlıklı cinsellik yaşarlar, soyun devamlılığını sağlarlar ve cinsiyet rolleri, iş paylaşımı, ekonomik üretim-tüketim gibi işlevleri de gerçekleştirmiş olurlar (Özgüven, 2000). Cutlar ve Radford'un (1999) tanımına göre evlilik; birbirlerine karşı sorumluluk hisleri olan, birbirlerine destek olan, beraber vakit geçirmek isteyen, etkin iletişim kurabilen, yaşanan krizlerde birbirine tutunan kişilerin meydana getirdiği bir kurumdur.

Evlilik kurumunda eşlerin birbirlerine gösterdikleri sevgi, birbirlerinden aldıkları cinsel doyum, iletişim kurma şekilleri gibi kişisel etkenlerden ve alınan kararlarda eşitlik, kazanç, çalışma, sorunları paylaşma gibi çevresel etkenlerden edinilen psikolojik tatmin evlilik doyumu kavramını açıklamaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999).

Tezer (1986), evlilik doyumunu eşlerin ilişkideki ihtiyaçlarının giderilmesine ilişkin olan sübjektif inançları şeklinde tanımlamıştır. Çiftlerin evlilik ilişkisinden doyum sağlayabilmesi için ilişkide edinilen faydanın fazla ve ödenen bedelin az algılanıyor olması gerekir (Baumeister ve Vohs, 2007). Evlilik doyumu başarılı bir evliliğin en önemli yapıtaşlarından. Bireyler, yaptıkları evlilikle güçlü sosyal ağlar kurmak istemektedir ve birçok toplumda her bireyin bir evlilik kurumu oluşturması beklenmektedir. Bu sebeple çiftlerin evlilikten aldığı doyum üzerine çalışmalar yapmak önemli hale gelmektedir (Çağ ve Yıldırım, 2013).

Evlilik doyumu; evlilikte başarıyı ve sürekliliği yakalamak için çok önemli bir role sahip olmakla birlikte (Rosen-Grandon vd., 2004), çiftlere daha kaliteli bir evlilik hayatı

sağlamaktadır (Bradbury vd., 2000). Evlilik ilişkisinden alınan doyum ve kişinin bu ilişkiden beklentilerinin gerçekleşmesi, bireylerin mutluluk düzeyleri üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir (Güven, 2005). Aynı zamanda kişinin evliliğinden doyum alması psikolojik ve fiziksel iyilik halini de yordamaktadır (Waite ve Gallagher, 2000). Konu üzerine yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında; evlilik ilişkisi içinde olan bireylerin evli olmayanlardan daha mutlu ve sağlıklı olduğu görülmüştür (Gove vd., 1983). Yürütülen araştırmalar göz önüne alındığında da evlilikten alınan doyumun çiftlerin mutluluğuna ve birbirlerine olan destek düzeylerine etkide bulunduğu görülmektedir (Greff vd.,2006).

Uzun süreli evlilikler üzerinde yürütülen birçok çalışma sonucuna göre evlilik doyumunun bileşenleri olarak bulunan sevgi, karşılıklılık, kişisel kimlik, iletişim, anlama, dini yönelim, maneviyat, sabır, sebat, umutlu olma, yakınlık taahhüdü, sorumluluk paylaşımı ve esnek sınırların evliliğin kalitesini arttırdığı ortaya konmuştur (Fenell, 1993; Greeley, 1991; Hünler ve Gençöz, 2005). Rosen-Grandon ve diğerleri de (2004) evlilikten alınan doyum üzerine yapılan çalışmaları incelediklerinde evlilik istikrarı, cinsel bağlılık, güçlü ahlaki değerler, iyi bir ana-baba olmaya istekli olmak, eş desteği, affetme, eşe sadakat, dine/maneviyata bağlılık ve affedilmeye gönüllülük gibi etkenlerin alınan doyumunu yükselttiğini bulmuşlardır. Son yıllarda boşanma sayısında görülen artış evlilik doyumuyla ilgili çalışmaların önemini göstermektedir. Evlilik doyumunu kolaylıkla tanımlanabilen bir değişken değildir ve evlilik doyumunu düzeyinin birçok değişkenden etkilendiği de ileri sürülmektedir (Hünler ve Gençöz, 2003).

Alanyazına bakıldığında, evlilik doyumunun iletişim çatışmaları, cinsiyet rolü yönelimleri (Curun, 2006), toplumsal cinsiyet rolleri (Fışıloğlu, 1992), iş doyumunu (Tezer, 1992), cinsel doyum (Arslan, 1996), eşlerin tutum ve davranışları (Feeney, 2002), psikolojik ve fiziksel sağlık (Levenson vd., 1993), iş kaybı (Forthofer vd., 1996), birlikte geçirilen zaman (Hazan ve Shaver, 1987), demografik değişkenler ve evlilik çatışması (Acar, 1998), dine bağlılık (Hünler, 2002), bilişsel çarpıtma ve problem çözme (Güven, 2005), mükemmeliyetçilik (Koydemir vd., 2005), ego durumları (Sevim, 1999), utanç, aşağılama, yabancılaşma, benlik saygısı, eşitlik algısı, yakınlık, yeterlilik (Blavier vd., 1995), yüksek benlik saygısı ve yaşam doyumunu (Kinnier, 1991), ekonomik bağımsızlık, ailevi sorumlulukları yerine getirme, çalışma statüsü, cinsiyet (Kirkpatrick vd., 2001), sosyo-ekonomik düzey (Yıldırım, 1993) gibi birçok değişkenle ilişkili şekilde incelendiği görülmektedir.

Yapılan çalışmalara göre, evlilik doyumu iletişim ve kişiler arası etkileşimlerle de ilişkilidir (Bradbury vd., 2000). Çiftler arasında sözlü, sözsüz, duygusal, sosyal bir iletişim gereklidir ve çiftlerin birbirlerine beklentilerini iletebilmeleri için bu iletişim şarttır. Bu iletişimi kuramayan çiftler birbirlerini anlama ve algılamada sorunlar yaşayabilir (Özgüven, 2000). Yanlış algılama sonucu yeni problemler oluşabilir. Etkin ve sağlıklı iletişimin kurulamamasının sebeplerinden biri de çiftlerin daima kendi düşüncelerini savunması ve bunu eşine kabul ettirme konusunda ısrarcı olmalarıdır. Çiftlerin saldırgan ya da pasif olması da iletişime ket vurur. Kişi düşüncelerini ya sesini yükselterek öfkeyle savunur ya da pasifliği sebebiyle kendini ifade etmekten hep kaçınır (Akgün ve Polat Uluocak, 2010). White ve diğerlerinin (1986) araştırmasında; kişilerarası ilişkilerde algılama, iletişim, bağlılık, düşünceli olma ve sevgi duyma gibi özellikler bakımından gelişimini tamamlamış kişilerin diğerleriyle karşılaştırıldığında daha mutlu ve doyum aldıkları bir evliliğe sahip oldukları ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, diğer kişilerle olan ilişkilerinde; küçümseyici, alaycı, baskın ve kırgın davranan evli kişilerin de evliliklerinde diğerlerine göre daha çok çatışma yaşadıkları (Erok, 2013) ve düşük evlilik doyumuna sahip oldukları saptanmıştır (Süataç, 2010).

Ülkemizde ve tüm dünyada boşanmaların artması da göz önünde bulundurulduğunda, evliliğinde problemler yaşayan çiftlerin bu konuda yardım almasının gerekliliği ortadadır. Hem evlilik kurumunu daha iyi anlayabilmek hem de eşlere yardımcı olabilecek önleyici ve destekleyici çalışmalar yapabilmek adına, evlilik doyumuyla ilgili araştırmaların alana önemli katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Buluş ve Bağcı, 2016).

Bandura'nın (1997) tanımına göre öz yeterlik; kişinin amaçladığı hallere ulaşmaya çalışırken, bulunması gereken faaliyet ve davranışları düzenleme ve bunları hayata geçirmedeki becerilerine olan inancıdır. Bandura'ya göre bu inanç, kendilerini yeterli gören kişilerin bulundukları faaliyetlerde başarılı olmalarını mümkün kılabilmektedir. Yine evlilik ilişkisinde de çiftlerin özyeterliklerine olan inançları, evlilikten alınan tatmin duygusuna ulaşma çabalarını sürdürmelerinde fayda sağlamaktadır (Cihan Güngör ve Özbay, 2009). Nitekim 'evlilikte öz yeterlik'; bireyin başarılı bir evlilik sürdürebileceğine ve evlilik süresince meydana gelen sorunlarla başa çıkabileceğine yönelik kişisel inancı olarak tanımlanmıştır (Mitchell, 2012).

Bireylerin evlilikleri süresince geçirdikleri evrelerin de evliliklerinden aldıkları doyumla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Orbuch ve diğerlerinin (1996) çalışmasında ‘U teorisi’ olarak kavramsallaştırılmıştır ve bu teori aşağıda ele alınmıştır.

1.1.1. U teorisi

Evliliğin U biçiminde ilerlediği şeklinde kavramsallaştırılan U teorisine göre; çiftlerin yaşı ve evliliklerinin süresi göz önüne alındığında evliliğin ilk yıllarında ve son yıllarında evlilik doyumunun en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Evliliğin orta dönemine denk gelen yıllarda ise doyum azalır. Daha yaşlı dönemlere gelindiğinde evlilikten alınan doyumun artması ise; iş ve anne-babalık sorumluluklarının bitmesi ya da azalması ile açıklanmaktadır (Orbuch vd., 1996).

Vaillant ve Vaillant’ın (1993) 40 yıla kadar varan evliliği olan çiftler ile yürüttükleri araştırmaya göre evlilikten alınan doyum geriye dönük olarak incelendiğinde “U şeklinde bir yol” takip edilmektedir. İleriye dönük inceleme yapıldığında ise bu “U şeklinde yol” ortadan kalkmakta, orta ve ileri yaşta olan çiftlerde evlilik doyumu kısmen daha durağan görülmektedir. Bununla birlikte; evlilik doyumunun bu örüntüsü, evliliğin süresi, çiftlerin yaşı ya da hayatlarının hangi döneminde bulunduklarından da etkilenebilmektedir.

Evlilikten doyum alabilmek ve evliliği sağlıklı şekilde devam ettirebilmek çiftlerin hem birbirleriyle hem de çevreyle olan ilişkilerinin kalitesiyle ciddi şekilde ilgilidir (Tosyalı, 2010). Yakın ilişkilerin en önemlilerinden biri olan evlilik ilişkisinde, reddedilme duyarlılığının evlilik doyumuyla ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Bozkuş’un (2014) çalışmasında reddedilme duyarlılığındaki artışın, evlilik uyumundaki düşüşü yordadığı görülmektedir.

Yürüttüğümüz çalışmada ve ilgili alanyazında yer alan çalışmalardan yola çıkıldığında görüldüğü üzere evlilik doyumuyla ilişkili olduğu düşünülen bir diğer değişken olan öz eleştirelilik, Whiffen ve diğerlerinin (2000) yürüttükleri çalışmada da evlilik doyumu ile ilişkili bulunmuş ve yüksek öz eleştirelilik puanlarının düşük evlilik doyumuyla bağdaştırıldığı görülmüştür. Evlilikten alınan doyumla ilişkili olduğu kabul edilen öz eleştirelilik kavramı aşağıda detaylı şekilde ele alınmıştır.

1.2. Öz eleştirelilik

Sözlük anlamı ‘kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı, otokritik’ (TDK, 2019) olan öz eleştiri kelimesi; konuşma dilinde de aynı şekilde kişinin kendi davranışlarını mantıklı ve nesnel ölçütlerle değerlendirmesi olarak kullanılmaktadır. Bu anlamlarıyla değerlendirildiğinde öz eleştiri kavramında olumlu bir taraf da bulunabileceği düşünülebilir fakat psikoloji alanyazınında öz eleştiri olumlu yana sahip olan bir kavram olarak değerlendirilmemektedir (Erkoç, 2017).

Öz eleştireliliğin psikoloji çalışmalarında kabul gören genel tanımı ise, kişinin kendisini devamlı olarak; yoğun, olumsuz ve yıkıcı şekilde eleştirmesi, gerçekleştiremeyeceği zor beklentilere sahip olması ve sürekli çevresindekiler tarafından onaylanmama veya reddedilme kaygısı yaşamasıdır (Blatt,1995; Thompson ve Zuroff, 2004). Yüksek öz eleştireliliğe sahip kişiler değerli hissetmeye devam edebilmek için, yoğun şekilde kendilerine ve yüksek standartlara odaklı haldedirler. Stresli bir durum içinde olduklarında ve hedeflerine varamadıklarında; şiddetli şekilde kendilerini eleştirebilir, benliklerini suçlayabilir ve kendilerini değersizleştirebilirler (Bergner, 1995; Blatt 2004). Öz eleştirel kişiler başarısız olmaktan, küçük düşmekten devamlı bir kaçış halindedirler ve bunları yaşamamak için her zaman çalışkan, rekabetçi ve mükemmeliyetçi oldukları bir yaşam sürerler. Başarısız olmamak için de kendilerine yönelik acı ve katı bir eleştiri içinde bulunurlar. Bu eleştirel tutumları, yaşamlarındaki her alana hükmettiği için bu kişilik yapısına “öz eleştirel kişilik” adı da verilmiştir (Blatt vd., 2001).

Öz eleştirel kişiler olumlu duyguları daha az yaşarlar (Mongrain ve Zuroff, 1994) çünkü kendilerini kapana kısılmış hissederler ve sıklıkla olumsuz sosyal karşılaştırmalarda bulunurlar (Sturman ve Mongrain, 2005). Benzer şekilde Doğan ve diğerlerinin (2012) çalışmasına göre de öz eleştirelilik ile mutluluk arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmakta ve öz eleştirelilik mutluluk düzeyini negatif yönde yordamaktadır.

Freud’un (1917) öz eleştiriye yaklaşımına baktığımızda ‘süper egonun egoya saldıran ahlâki yönü’ tanımıyla karşılaşmaktayız. Yine psikodinamikçilerden olan Aronfreed (1964) de öz eleştiri için; ‘çocukluk çağında verilen cezaların içselleştirilmesi’ tanımında bulunmuştur (akt.; Kannan ve Levitt, 2013).

Bilişsel terapi yaklaşımında, birey kendisi, diğerleri ve gelecek ile ilgili olarak işlevsel olmayan düşünce ve inançlara sahiptir (Beck vd., 1979). Öz eleştiri, bu model bağlamında ele alındığında; öz eleştirel kişi kendisiyle ilgili işlevsel olmayan inanç ve düşüncelere sahiptir. Blatt (2004), yüksek öz eleştireliliğe sahip kişilerin; kısıtlayan, kontrolcü ve reddedici ebeveynler tarafından yetiştirildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte bu kişilerin bağımsız davranışlarının engellendiğini ve kendilik duygularını geliştiremediklerini ileri sürmüştür. Öz eleştireliliğin taşıdığı bu olumsuz işlevler, bu kişilik yapısını patolojiyle de bağlantılandırmaya olanak vermektedir. Yapılan çalışmalarda da görüldüğü üzere; öz eleştirelilik birçok psikolojik rahatsızlık ile ilişkili olmakla birlikte psikopatolojiye kaynak da olabilen bir kişilik eğilimidir (Castilho vd., 2015).

Yine birçok araştırmada öz eleştirinin depresyon (Cox vd., 2009; Mongrain ve Zuroff, 1994; Zuroff, 1992) ve stres yaratan durumlarla (Cox vd., 2009; Priel ve Shahr, 2000) alakalı olduğu ortaya konmuştur. Stres ve kaygı içinde kendini sürekli eleştiren birey depresyona meyilli hale gelecektir (Santor vd., 1997). Depresyonla birlikte, yeme bozuklukları ve kaygı gibi psikopatolojik durumların da öz eleştirelilikle ilişkili olduğu bulunmuştur. Çünkü öz eleştirel kişi olumsuz yargılarını; fiziksel görünüşü, sergilemiş olduğu bir davranış, içsel süreçleri ve entelektüel özellikleri gibi çeşitli yönlerine yöneltebilir (Gilbert, 2007). Gilbert ve Miles'in (2000) araştırmasına göre öz eleştirelilik utanca yatkın kişilik yapısıyla da ilişkili bulunmuştur. Şefkat odaklı müdahalelerin kişideki utanç, öz eleştiri ve kendini damgalama davranışını azalttığı ortaya konulmuştur (Luoma vd., 2015).

Whelton ve Greenberg'e (2005) göre insanlar kendi özeleştirileri tarafından "kontrol edildiklerini" ve "yenildiklerini" hissedebilmektedir ve bu da olumsuz duyguların gücünü ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bireyin kendine yönelik yıkıcı ve işlevsel olmayan inançları performansını tam anlamıyla göstermesine engel olacaktır (Young, 1994). Kişi performansını sergileyemedikçe de kendini yeteneksiz ve değersiz görmeye başlayabilir dolayısıyla kabul edilmeye layık olmadığını düşünebilir.

Öz eleştireliliğin öz duyarlılıkla ilişkisine bakıldığında oldukça yakından bir bağlantı olduğu görülmektedir. Alanyazında öz duyarlılık kişinin acılarıyla temas edebilmesi, onlardan kaçınmaması, iyileşmeye ve bu acıları azaltmaya istekli olması anlamında kullanılmaktadır (Neff, 2003a). Öz duyarlılığı olan bir insan kendine acımasız eleştirilerde

bulunmadan evvel yaşadığı durumu bir insan deneyimi olarak görebilmektedir. İnsanların kusursuz olmadığını, herkesin yanlışlar yapabileceğini, hata yapsa da değersiz olmadığını kabul eder (Neff, 2003b). Öz duyarlılığı olmayan bireyler söz konusu durumlarda kendilerine nazik ve şefkatli olamamaktadır (Werner, 2012).

Blatt'a (1974) göre bireyde öz eleştirelliğin oluşmasına yol açan analitik (bağlılık) çizgi ve introjektif (kendini tanımlama) çizgi olmak üzere iki ana gelişim çizgisi bulunmaktadır. Analitik çizgi; kişinin çevresindeki diğer kişilerle oluşturduğu ilişkiyi belirler. İntrojektif çizgi ise kişinin algıladığı kendi benliğine yönelik düşünce ve görüşlerini biçimlendirir. Aşağıda öz eleştirelliğin alt boyutları olarak kabul edilen içsel öz eleştiri ve karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri kavramları ele alınacaktır.

1.2.1. Öz Eleştirelliğin Alt Boyutları

Thompson ve Zuroff (2004) öz eleştirinin içsel öz eleştiri ve karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri şeklinde iki faktörlü bir yapıda olduğunu ileri sürmüştür.

1.2.1.1. İçsel Öz Eleştiri

'İçsel öz eleştiri'de; bireyin kendisine yönelik yüksek standartları bulunmakta ve yaptığı işleri beğenmemektedir. Başarısızlıklarında yoğun ve yıkıcı şekilde kendisini suçlamakta ve değersiz olduğuyla ilgili kuşkular yaşayıp kendini aşağılayabilmektedir. İçsel öz eleştiri ile Hewitt ve Flett'in (1991) ileri sürdüğü kendine yönelik mükemmeliyetçilik kavramının, benzer yapılar olduğu kabul edilmektedir. Kendine yönelik mükemmeliyetçilikte de, kusursuzluğa odaklılık, ulaşılması güç standartlara yönelim ve yapılan hataların üstüne aşırı derecede eğilme durumu söz konusudur.

1.2.2.2. Karşılaştırmaya Dayalı Öz Eleştiri

Karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri; kişinin kendini diğerleriyle kıyaslayarak kendisine dönük olumsuz düşünce ve yaklaşım geliştirmesiyle karakterizedir. Kişi kendini diğerlerinden daha aşağıda görebilir onların düşman olduğunu düşünebilir ya da onlar tarafından aşağılanacağına, eleştirileceğine ya da reddedileceğine inanabilir. Sonuç olarak da kendini değersiz görmeye başlayabilir (Thompson ve Zuroff, 2004). Karşılaştırmaya dayalı öz eleştiride kişi kendisine çifte standart uygulamaktadır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse diğer insanların yaptığı hataları, uğradığı başarısızlıkları normal ve olağan

kabul ederken, konu kendi hataları ve başarısızlıkları olduğunda aynı anlayışı göstermeyip yıkıcı ve olumsuz şekilde kendisini eleştirmektedir (Beck vd., 1979).

Donald ve diğerlerinin (2019) yürüttüğü bir çalışmada, güçlü reddedilme duyarlılığı ile karakterize edilen borderline kişilik özelliği taşıyan bireylerin, güçlü bir öz eleştiri/kendine saldırma eğilimine sahip olduğu ortaya konulmuştur. Yürüttüğümüz araştırmada da öz eleştirelilikle ilişkili bulunan reddedilme duyarlılığı kavramı aşağıda daha detaylı şekilde incelenecektir.

1.3. Reddedilme Duyarlılığı

Bireyler arasındaki kabul ve reddetme, güçlü psikolojik deneyimlerdir. Bireyin refahını, benliğine olan saygısını ve güvenini arttıran haller; sevmek, takdir edilmek, dahil edilmek ve değerli hissettirilmektir. Sevmeyen, takdir veya değer görmeyen, dışlanan kişiler, olumsuz duygulanım yaşarlar. Benlik saygısında azalma yaşayabilirler, saldırganlık veya çekilme gibi antisosyal davranışlar sergileyebilirler (Buckley vd., 2004).

İnsan psikolojisinde kabul edilmek temel bir güdü olmakla birlikte, ilişkilerde reddedilme hali de doğal ve olağandır. Fakat bireyler reddedilmeyi algıladıklarında birbirlerinden farklı tepkilerde bulunmaktadır. Kimileri hoşnut olmadıkları kişilerarası durumları tehlikeli bulmayıp sakin karşılarken; kimileri, önemsedikleri kişiler ufak duyarsızlıklarda bulunduğu dahi onlar tarafından reddedildiklerini düşünmektedirler. Bunun sonucunda, algıladıkları bu reddedilme ipuçlarına yönelik, öznel iyi oluşlarına ve ilişkilerine zarar verecek şekilde yoğun tepki vermektedirler (Bozkuş, 2014). Bowlby'e göre de (1969, 1973, 1980), insanların ret ve kabul beklentileri bir araya gelerek ilişkilerini şekillendirmektedir.

Reddedilmeye duyarlılık, kişilerarası ilişkilerde reddedilmeyle ilgili ipuçlarına yönelik yüksek ölçüde duyarlılık hali ve sonuç olarak yoğun tepki vermek şeklinde tanımlanmıştır. Reddedilme duyarlılığı çevredeki tüm insanlardan ziyade, kişi için önemli diğerleri tarafından reddedilme algılandığında oluşmaktadır. Reddedilmeye dair ipuçları, kaygılı beklentileri arttırmaktadır. Reddedilmeyle ilgili beklentiler öfkeli ve kaygılı bekleyiş olarak iki ayrı şekilde meydana gelmektedir;. Bu iki durumda da yüksek seviyede uyarılmışlık ve tehdide yönelik problemlili tepkiler ortaya çıkmaktadır. (Downey ve Feldman, 1996).

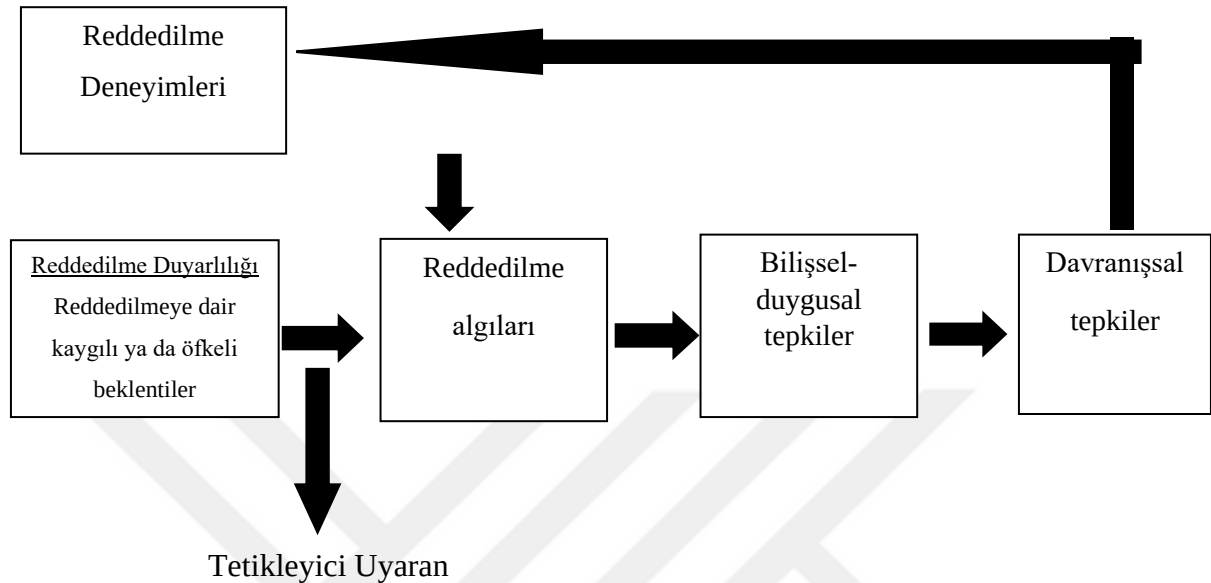
Reddedilmeye duyarlılık bir kere meydana geldiğinde, diğer kişilerle olan ilişkilerde zarar veya herhangi bir olumsuzluk barındırmayan etkileşimler dahi niyetli reddedilmeler şeklinde algılanabilir. Reddedilme deneyimlerinin, daha sonra reddedilmenin mümkün olduğu durumlarda aktive edilen ret beklentileri oluşturduğu düşünülmektedir. Reddedilmeye duyarlı kişiler, başkalarının onları reddetmesini bekler, belirsiz kişilerarası ipuçlarını kolayca reddetme olarak yorumlar ve aşırı tepki gösterebilir. Endişeli bir ilişkiye giren ve diğerlerinden reddedilmeyi bekleyen insanlar; (a) eşlerinin duyarsız veya belirsiz davranışlarında kasıtlı reddetmeyi algılama eğilimi gösterirler, (b) ilişkileri hakkında güvensiz ve mutsuz hissederler ve (c) ilişkilerini aşındıran davranışlarda bulunurlar ve böylece partnerlerinin ilişki memnuniyeti azalır. Reddedilmeye duyarlılıkla ilgili dinamikler bir kere kazanıldığında birey kendisi için önemli olan diğerlerinden gelen ve reddedilmeye işaret eden gerçek ya da hayali ipuçlarına duyarlı hale gelmektedir. Bu beklentiler zamanla gerçeklik kazanarak evlilik doyumunu azaltabilmektedir (Downey ve Feldman, 1996; Downey vd., 1998; Pietrzak vd., 2005).

Reddedilme duyarlılığında birey kaçınılmaz olarak herhangi bir sevgi sapmasına karşı aşırı duyarlı hale geldiğinden reddedilme, kendini gerçekleştiren bir kehanet haline gelir (Erözkan, 2004). Reddedilme beklentilerinin, insanların başkaları tarafından reddedilmelerine neden olacak şekilde davranmalarına yol açabileceği öne sürülmüştür (Sroufe, 1990).

1.3.1. Reddedilme Duyarlılığı Modeli

Downey ve Feldman'ın (1996) oluşturduğu Reddedilme Duyarlılığı Modeli, köklerini bağlanma kuramı ve kişiliğin bilişsel-duygusal bilgi işleme kuramlarından almaktadır. Kişiler reddedilme deneyimlerine birbirlerinden değişik tepkiler gösterebilmektedir. Bu model çerçevesinde değerlendirildiğinde; reddedilme duyarlılığı yüksek olan kişiler, sosyal açıdan daha endişeli ve geri çekilmeye diğerlerinden daha eğilimlidirler. Temel olarak reddedilmeye duyarlı duruma gelmek normal öğrenme sürecinin doğal bir sonucudur fakat model bazı kişilerin reddedilme konusunda neden daha savunmasız olduğunu ortaya koymak için geliştirilmiştir (Downey ve Feldman, 1996). Modele göre, reddedilme duyarlılığı yüksek bireyler, diğerlerinden belirsizlik içeren davranışlar gördüğünde, söz konusu belirsizlik için yapılabilecek olası açıklamaları gözardı edip olumsuz tepkiler sergilemektedir. Çünkü bu bireyler belirsiz durumları birer

reddedilme kaynağı şeklinde görmektedirler (Bozkuş, 2014). Reddedilme Duyarlılığı Modeli Şekil 1.1’de gösterilmiştir.

Şekil 1.1. Reddedilme Duyarlılığı Modeli

Reddedilme duyarlılığı modelinde ana bakış açısı, reddedilme duyarlılığı yüksek kişilerin reddedilmeye yönelik beklentilerinin, gerçekten reddedilme olasılıklarını arttırmasıdır. Geçmiş sosyal etkileşimlerinde reddedilmeyi yaşıntılamış ve reddedilmeye duyarlılığı yüksek bireyler, etraflarında muhtemel reddedilme ipuçları algıladıklarında benliklerini savunma eğilimi yaşamaktadır. Kendisi için anlam ifade eden insanların normal davranışlarını “reddetme” şeklinde algılamaları sonucunda, incinip öfkelenmekte ve akabinde de uyumsuz davranışlar geliştirmektedirler (Downey ve Feldman, 1996).

Kişi için önemli diğerlerinin tavırlarını “reddetme” olarak algılamak, incinme, öfke ve uyumsuz davranışları da beraberinde getirmektedir. Reddedilme Duyarlılığı Modeli’ne göre, reddedilme algılandığında kişiler birbirinden farklı tepkiler vermektedir. Yolunda gitmeyen durumlar olduğunda, diğer kişileri suçlama eğilimi olan bireyler, reddedildiklerini hissettiklerinde saldırgan tepkiler verirken; kendini suçlama eğilimi olanlar depresif belirtiler ve geri çekilme tepkileri sergilemektedirler. Bu tavırlar da çiftlerin ilişkideki doyumunu azaltabilmektedir (Bozkuş, 2014).

Eşinin belirsizlik içeren davranışlarına maruz kalan yüksek reddedilme duyarlılığına sahip kişinin, ilişkilerine ve eşine bağlılık hissetse bile, ilişkiden aldığı doyum azalmaktadır. Partner doyumundaki azalma, zaman içinde ilişkinin çiftlerden biri tarafından bitirilmesine ve sonuç olarak gerçek reddedilmenin yaşanmasına sebep olabilmektedir, reddedilmeye ilişkin duyarlılık işaretlerinin devam ettirilmesi, kendini gerçekleştiren kehanet haline dönüşmektedir (Bozkuş, 2014).

Downey ve diğerlerinin (1998) yaptıkları araştırmada flört ilişkisi olan üniversite öğrencilerinden çalışmanın başlangıcında reddedilme duyarlılığı, genel ilişki doyumunu ve bağlanma ölçümleri alınmıştır. Akabindeki dört hafta süresince her gün katılımcılardan ilişki doyumunu, ilişkinin bitmesine ilişkin düşünceler, partner davranışlarından algılanan kabul ve reddedilmeyi içeren ölçümler alınmıştır. Yaklaşık bir yıl sonra katılımcılar ile iletişim kurulduğunda çiftlerin %29'unun ayrıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Hem erkeklerin hem de kadınların ilişki doyumunu ve bağlanma stilleri göz önünde bulundurulduğunda reddedilme duyarlılığının, ilişkinin bitmesini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların yaşanan çatışmaları, partnerleri tarafından reddedilme şeklinde anlamlandırmaları, partnerlerinin ilişki doyumunda azalma yaratmakta ve ilişkiyi bitirme düşüncelerini yordamaktadır. Bu araştırmayla ulaşılan sonuçlara göre, yüksek seviyede reddedilme hassasiyetine sahip kadınlarda, reddedilme beklentileri kendini gerçekleştirmekte ve reddedilme yaşanmasında ilişkideki çatışmalar önemli bir rol oynamaktadır.

Alanyazında geniş çapta ele alınan ve yürüttüğümüz çalışmada da üzerinde durduğumuz konu olan romantik ilişkilerde reddedilme duyarlılığı aşağıda detaylı şekilde ele alınmıştır.

1.3.2. Romantik İlişkilerde Reddedilme Duyarlılığı

Reddedilme duyarlılığı yüksek olan bireyler, eşlerinin duyarlı olmayan belirsiz içerikli tavırlarını amaçlı birer reddedilme şeklinde yorumlamakta ve buna karşı, içe veya dışa yönelik hisler yaşayabilmektedirler (Downey ve Feldman, 1996). Kişilerin, romantik ilişkilerinde baş etmek zorunda kaldıkları yalnızlık, saldırganlık, kıskançlık, depresyon, düşmanlık ve öfke gibi hisler, ilişkilerinde güvensizlik ve mutsuzluk yaşamalarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla yüksek reddedilme duyarlılığı olan bireyler, reddedilme deneyimlerine gösterdikleri bu tepkilerle romantik ilişkilerinde problemler yaşayabilmekte ve böyle ilişkilerden kaçınmaya başlamaktadırlar (Creasey ve McInnis, 2001).

Bonica ve diğerkleri (1999) yaptıkları çalışmada; yüksek reddedilme duyarlılığı puanlarını, yüksek saldırganlık seviyeleri ve daha düşük ilişki memnuniyeti ile ilişkili bulmuşlardır. Reddedilme duyarlılığı ya da bir bireyin sosyal bir ilişki ya da etkileşimde reddedilme algısı ile meşgul olma ve buna tepki verme derecesi, romantik ilişki işlevinin önemli bir faktörü olarak tanımlanmıştır (Galliher ve Bentley, 2010).

Alanyazındaki reddedilme duyarlılığı ile romantik ilişkileri çalışan araştırmalarda da; yüksek reddedilme duyarlılığı olan bireylerin romantik ilişkilerinde yıkıcı problemler yaşadıkları ile ilgili bulgulara rastlanmaktadır (Downey vd., 2000; Romero-Canyas vd., 2010). Downey ve diğerklerine (1998) göre reddedilme duyarlılığı çiftlerden herhangi birinde olsa dahi bu ilişkinin sona erme olasılığı, çiftlerin reddedilme duyarlılığı yaşamadığı bir başka ilişkinin sona erme olasılığına göre çok daha yüksektir. Bu bireyler ilişkilerini daha güvensiz ve daha az doyumla yaşamaktadırlar. Yine aynı çalışmaya göre çiftler arasında yaşanan olası bir tartışmada, kadınlar erkeklere göre daha fazla olumsuz davranışlar sergilemekte ve tartışma bittiğinde de çok daha fazla öfkeli hisler yaşamaktadırlar. Bu bulgu, kadınların yakın ilişkiyi benlik kavramlarıyla daha fazla özdeşleştirdiğini, bu sebeple de yakınlık ve birlikteliği tehdit eden ipuçlarının, kadınların reddedilme duyarlılıklarını daha kolay harekete geçirdiğini ortaya koymaktadır. Ayduk ve diğerklerinin (2001) yürüttüğü bir çalışmaya göre de yüksek reddedilme duyarlılığına sahip kadınlar, terk edildiklerinde daha fazla depresif semptom göstermekte fakat kendileri terk ettiklerinde ya da ilişkiyi bitirme kararı ortak alındığında depresyon belirtileri göstermemektedirler.

Romantik bir ilişki bağlamında reddedilmeye duyarlı bir duruşun sonuçları hem redde duyarlı bireyin hem de partnerinin bakış açısından gözlemlenmelidir (Downey ve Feldman, 1996). Galliher ve Bentley'in (2010) araştırmasına göre, reddedilme duyarlılığına sahip bireyler hem kendi ilişkilerini daha olumsuz yorumlamakta hem de partnerlerine daha olumsuz yaklaşmaktadır ve sonuç olarak ilişki doyumunda da azalma yaşanmaktadır.

2. BÖLÜM

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Yürütülen araştırma görgül (gözleme dayalı), ilişkisel tarama modeli kullanılan betimleyici bir araştırmadır. Görgül araştırmalar; araştırmacının cevap bulmak istediği araştırma sorularını ya da doğruluğunu sınamak istediği durumları yani hipotezleri ele alır. Bu işlemler için ihtiyacı olan verileri gözlem yoluyla toplar. Gözlem yapabilmek için de anketler ve ölçekler gibi ölçme araçları kullanır ve topladığı verileri çeşitli istatistiksel analizler yaparak anlamlandırır. Tarama tipi araştırmalarda büyük toplulukların araştırmaya konu olabilecek nitelikteki özellikleri belirlenir. Söz konusu araştırmada birden fazla özelliğe ilişkin veri toplanıp bu özellikler arasındaki ilişki ele alınıyorsa araştırmanın modeli ilişkisel tarama tipi araştırma olmaktadır (Can, 2017).

Bu araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiler çoklu doğrusal regresyon analizi ve process macro analizi çerçevesinde incelenmiştir. Çoklu doğrusal regresyon bağımlı bir değişken ile bu değişken üzerinde etkiye sahip olan birden fazla değişken arasındaki ilişkiyi ele alan bir analizdir (Can, 2017). Process macro analizi de SPSS üzerine kurularak kullanılabilen, aracılık ve düzenleyicilik etki analizleri ile çok farklı durumsal aracılık etki modellerini gözlenen değişkenler üzerinden doğrusal regresyona dayanan yol analizi ile test eden bir uygulamadır (Gürbüz, 2020).

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini; kolaylıkla bulunabileni örnekleme (*convenience sampling*) yöntemiyle ulaşılmış olan, Aydın ilinde ikamet eden, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve en az 5 yıllık evliliği olan 150 kadın, 150 erkek toplam 300 katılımcı oluşturmuştur. Yaşları 24 ile 74 arasında değişen 5-44 yıl arası evlilik süresine sahip olan katılımcıların en az 1 en çok 5 çocukları bulunmaktadır. Sonuçlar Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait frekans ve yüzde değerleri

Değişken	Gruplar	Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	150	50
	Erkek	150	50
Yaşanılan yer	Kent	288	96
	Kır	12	4,0
Yaş	24-40	151	50,3
	41-60	140	46,7
	61-74	9	3,0
Çalışma durumu	Çalışıyor	262	87,3
	Çalışmıyor	38	12,7
Evlilik Süresi	5-15 Yıl	178	59,3
	16-25 Yıl	78	26,0
	26-36Yıl	34	11,3
	37-44 Yıl	10	3,3
Çocuk Sayısı	Bir	101	33,7
	İki	147	49,0
	Üç	42	14,0
	Dört	8	2,7
	Beş	2	0,7

Tablo 2.1’de görüldüğü üzere, örneklemin %50’sini kadın, %50’sini ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların %96’sı kentte, %4’ü kırdaki yaşamlarını sürdürmektedir. Katılımcıların %50,3’ü 24-40 yaş aralığında, %46,7’si 41-60 yaş aralığında, %3’ü de 61-74 yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcıların %9,7’si ilköğretim, %17,7’si lise, %72,7’si üniversite mezunudur. Katılımcıların %87,3’ü bir işte çalışmakta, %12,7’si çalışmamaktadır. Katılımcıların %59,3’ünün 5-15 yıl aralığında, %26’sının 16-25 yıl aralığında, %11,3’ünün 26-36 yıl aralığında, %3,3’ünün 37-44 yıl aralığında evlilik süreleri olduğunu bildirmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin, %33,7’sinin bir çocuğu, %49’unun iki çocuğu, %14’ünün üç çocuğu, %2,7’sinin dört çocuğu, %0,7’sinin ise beş çocuğu bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin veri toplamak amacıyla 3 ölçekten yararlanılmıştır.

2.3.1. Öz eleştiri Ölçeği (ÖEÖ)

Thompson ve Zuroff’ un (2004) geliştirdiği özeleştiri ölçeği öz-bildirim tarzı bir ölçek olup beşli likert tipindedir. Karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri ve içsel öz eleştiri olmak

üzere iki alt ölçekten meydana gelmektedir. Yapılan faktör analizi sonucu toplam varyansın %37'sini açıklayan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Alt ölçekler arasında. 45 ($p < 0.05$) korelasyon bulunmuştur. Alt ölçeklere ilişkin iç tutarlık katsayısı ise karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri alt boyutu için. 81 ve içsel öz eleştiri alt boyutu için. 87 bulunmuştur. Öngen (2006) tarafından ölçeğin Türkçe uyarlaması yapılmış ve psikometrik özellikleri incelenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucu öz-değerleri 4,36 ve 2,66 olan, toplam varyansın % 32'sini açıklayan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı. 67, içsel öz eleştiri alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı ise. 77 olarak belirtilmiştir (Öngen, 2006). Yürüttüğümüz çalışmada bulunan iç tutarlılık katsayısı ise. 74'tür.

2.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ)

Tezer'in (1996) geliştirdiği bu ölçek, eşlerin evliliklerinden aldığı genel doyum seviyesini ölçmek amacıyla taşımaktadır. Ölçek 10 maddeden oluşmakta olup test tekrar test katsayısı. 85 bulunmuştur. İç tutarlık katsayısı ise, ilk uygulamada. 91; ikinci uygulamada ise. 89 olarak saptanmıştır. Yürüttüğümüz çalışmada bulunan iç tutarlılık katsayısı ise. 94'tür. Ölçek maddeleri “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklindeki likert seçenekler ile cevaplanmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça evlilikten alınan doyum seviyesi de artmaktadır (Buluş ve Bağcı, 2016).

2.3.3. Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (YRDÖ)

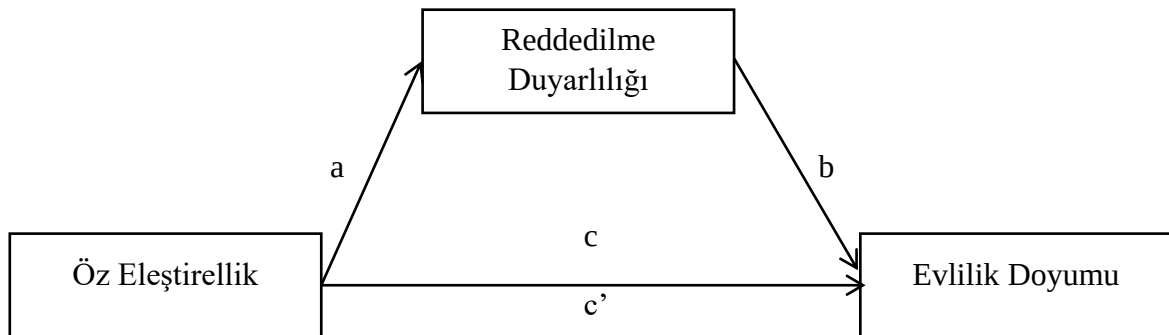
Yürüttüğümüz çalışmada, kişilerin reddedilmeye olan hassasiyet seviyelerini saptamak amacıyla Downey ve Feldman (1996) tarafından geliştirilen ölçeğin 9 maddelik yetişkin formu uygulanmıştır. Ölçek maddeleri, kişinin kendisi için önemli diğer kişiler tarafından reddedilmesinin muhtemel olduğu hipotetik durumları içermekte olup, kişinin verilen durumlara ilişkin reddedilme ve kabul edilme beklentilerini 6'lı likert tipinde yanıtlaması istenmektedir. Ölçeğin ilk yayınlandığı çalışmada yapılan güvenirlik analizi sonucu Cronbach alpha değeri .74 bulunmuştur (Berenson vd., 2009). Bozkuş ve Araz (2015) ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmış ve toplam puan için Cronbach alfa katsayısı. 62 bulunmuştur. Yürüttüğümüz çalışmada bulunan Cronbach alpha katsayısı ise. 92'dir.

2.4. İşlem

Araştırma uygulamasında veriler yüzyüze toplanmıştır. Katılımcılar, araştırmanın tamamen gönüllülüğe dayalı olduğu, araştırmadan istedikleri zaman çekilebilecekleri ve kişisel bilgilerinin özenle gizli tutulacağı konularında bilgilendirilmiştir. Bununla birlikte çalışmanın amacı ve süresi ile ilgili bilgiler de sunulmuştur. Katılımcılardan çalışmaya katılmaya rızalarını gösteren ıslak imzaları alınmıştır. Reddedilme duyarlılığı ölçeği, öz eleştiri ölçeği ve evlilik yaşam ölçeğinden oluşan ölçme araçları seti, çalışmaya katılmaya gönüllü bireylere ayrı dosyalar içinde verilmiş; geri alınırken bu dosyaların içinde geri alınacağı bilgisi eklenmiştir. Toplamda 325 kişiye dağıtılan ölçme araçlarını 300 kişi doldurmuştur. 4 kişi ölçeklerini doldurmadığı için ve kalan 21 kişinin ölçeklerinde hatalı doldurulmuş ya da boş bırakılmış maddeler olduğu için 25 kişiye ait ölçekler analize dahil edilmemiştir. Veriler SPSS-25 programı kullanılarak Çoklu Doğrusal Regresyon ve Hayes'in (2013) Process Macro yöntemleriyle analiz edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS-25 programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların reddedilmeye duyarlılık, öz eleştirelilik ve evlilik doyumu düzeylerinin birbiriyle ilişkili olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson korelasyonu yapılmıştır. Reddedilme duyarlılığı ve öz eleştireliliğin evlilik doyumunu yordama gücünü belirlemek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır. Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek için SPSS PROCESS macrosunun Model 4'ü kullanılmıştır (Hayes, 2013).

Şekil 2.1. Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü

3. BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle Öz Eleştirelilik Ölçeği, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve Evlilik Yaşam Ölçeği'nin yüzde ve frekans değerleri ve ölçeklerin toplam puanlara ait betimsel istatistiklerine yer verilmiştir. Daha sonra ölçekler arasındaki korelasyonlara yer verilmiştir. Son olarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordama düzeylerini test etmek amacıyla yapılan Regresyon Analizi sonuçları ele alınmıştır. Son olarak, evli bireylerde öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek amacıyla yürütülen aracılık analizi sonuçlarına değinilmiştir.

3.1. Dağılımın Normallik Varsayımları

Araştırma kapsamında verilerin normallik varsayımlarının incelenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayılarının +3 ve -3 arasında değerlere sahip olması dikkate alınmıştır (Kalaycı, 2010). Araştırma değişkenlerine ait veri setine ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayıları tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayıları

Ölçekler	Alt Ölçekler	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık katsayısı
ÖZEL	İçsel	.19	-.84
	Karşılaştırmalı	.46	.28
REDDUY		1,89	3,27
EYÖ		-1,07	.76

ÖZEL: Öz Eleştirelilik, İçsel: İçsel Öz Eleştirelilik, Karşılaştırmalı: Karşılaştırmalı Öz Eleştirelilik, REDDUY: Reddedilme Duyarlılığı, EYÖ: Evlilik Yaşam Ölçeği

Tablo 3.1' deki değerler incelendiğinde tüm alt ölçeklere ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayılarının normal dağılım koşulunu sağladığı görülmektedir. Reddedilme duyarlılığı ölçeğinin 3,27 çıkan basıklık değerinin normal aralıkta kabul edilmesinin dayanağı; Ger'in (2021) hatırlanan anne-baba kabul ve reddi ile ilgili yürüttüğü çalışmasında, Yetişkin Ebeveyn Kabul Ret Ölçeği'nin hem anne formunun hem baba formunun alt ölçeklerinden olan Ayrışmamış Ret alt ölçeğinde basıklık değerinin 3'ten büyük bir değer için normal kabul edilmiş olmasıdır.

3.2. Değişkenler Arası Betimsel İstatistikler

Araştırmada yer alan katılımcılara uygulanan Öz Eleştirelilik Ölçeği, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve Evlilik Yaşam Ölçeği'nden alınan puanlara ait betimsel istatistik değerleri Tablo 3.2' de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Ölçekler	Alt Ölçekler	Ortalama	StandartSapma	Minimum	Maksimum
Özel	Toplam Puan	60,75	10,86	39	91
	İçsel	32,84	8,43	16	51
	Karşılaştırmalı	27,90	4,40	17	42
Redduy	Toplam Puan	64,35	6,05	9	286
EYÖ	Toplam Puan	38,42	8,84	10	50

ÖZEL: Öz Eleştirelilik, İçsel: İçsel Öz Eleştirelilik, Karşılaştırmalı: Karşılaştırmalı Öz Eleştirelilik, REDDUY: Reddedilme Duyarlılığı, EYÖ: Evlilik Yaşam Ölçeği

Tablo 3.2'ye bakıldığında, öz eleştirelilik ölçeğinin toplam puanına ait ortalama değeri 60,75 bulunurken içsel öz eleştirelilik alt ölçeğinin ortalama değeri 32,84, karşılaştırmalı öz eleştirelilik alt ölçeğinin ortalama değeri 27,90 bulunmuştur. Reddedilme duyarlılığı ölçeğine ait ortalama değer 64,35 iken evlilik yaşam ölçeğinin ortalama değeri 38,42 bulunmuştur.

3.3. Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Farklı gruplardan toplanan verilerin ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan test bağımsız (ilişkisiz) örneklem t-testidir (Can, 2017).

Tablo 3.3. Katılımcıların cinsiyetlerine göre yapılan t testi sonucu

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Redduy	Kadın	150	7,19	6,37	298	.11	.92
	Erkek	150	7,11	6,11			
Özel	Kadın	150	2,80	.52	298	1,30	.19
	Erkek	150	2,72	.47			
Karşılaştırmalı	Kadın	150	2,54	.42	298	.03	.98
	Erkek	150	2,54	.38			
İçsel özel	Kadın	150	3,06	.79	298	1,66	.17
	Erkek	150	2,91	.74			
EYÖ	Kadın	150	3,74	.86	298	-2,02	.04
	Erkek	150	3,94	.89			

REDDUY: Reddedilme duyarlılığı, ÖZEL: Öz eleştirelilik, Karşılaştırmalı: Karşılaştırmalı Öz eleştirelilik İçsel: İçsel Özeleştirelilik, EYÖ: Evlilik Yaşam Ölçeği

Reddedilme duyarlılığı seviyesinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kadınların reddedilme duyarlılığı puan ortalamaları ile (Ort: 7,19; SS: 6,37) erkeklerin reddedilme duyarlılığı puan ortalamaları (Ort: 7,11; SS :6,11) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = .11$, $p > .05$).

Öz eleştirelilik seviyesinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kadınların öz eleştirelilik puan ortalamaları ile (Ort: 2,80; SS: .52) erkeklerin öz eleştirelilik puan ortalamaları (Ort: 2,72; SS: .47) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = 1,30$, $p > .05$).

Öz eleştireliliğin alt boyutlarından biri olan karşılaştırmalı öz eleştirelilik seviyesinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kadınların karşılaştırmalı öz eleştirelilik puan ortalamaları ile (Ort: 2,54; SS: .42) erkeklerin karşılaştırmalı öz eleştirelilik puan ortalamaları (Ort: 2,54; SS: .38) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = .03$, $p > .05$).

Öz eleştireliliğin iki alt boyutundan biri olan içsel öz eleştirelilik seviyesinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kadınların içsel öz eleştirelilik puan ortalamaları ile (Ort: 3,06; SS: .79) erkeklerin içsel öz eleştirelilik puan ortalamaları (Ort: 2,91; SS: .74) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = 1,66$, $p > .05$).

Erkeklerin evlilik doyumu puan ortalamaları kadınların evlilik doyumu puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kadınların evlilik doyumu puan ortalamaları ile (Ort: 3,74; SS: .86) erkeklerin evlilik doyumu puan ortalamaları (Ort: 3,94; SS: .89) arasında bulunan farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ($t(298) = -2,02$, $p < .05$). Bu sonuca göre erkeklerin kadınlara göre evlilikten daha fazla doyum aldığı söylenebilir.

Tablo 3.4. Katılımcıların yerleşim yerine göre yapılan t testi sonucu

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Redduy	Kırsal	12	63,3	86,6	298	-1,6	.33
	Kentsel	288	89,2	54,4			
Özel	Kırsal	12	67,1	11,1	298	-2,1	.04
	Kentsel	288	60,5	10,8			
EYÖ	Kırsal	12	31,6	10,6	298	2,8	.01
	Kentsel	288	38,7	8,7			

Reddedilme duyarlılığı seviyesinin yaşanılan yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kırsal bölgede yaşayan kişilerin reddedilme duyarlılığı puan ortalamaları ile (Ort: 63,3; SS: 86,6) kentsel bölgede yaşayan kişilerin reddedilme duyarlılığı puan ortalamaları (Ort: 89,2; SS: 54,4) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = -1,6, p > .05$).

Kırsal bölgede yaşayan kişilerin öz eleştirelilik puan ortalamaları kentsel bölgede yaşayan kişilerin öz eleştirelilik puan ortalamalarına göre daha yüksek bulunmuştur. Ortalamalar arasında bulunan bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kırsal bölgede yaşayan kişilerin öz eleştirelilik puan ortalamaları ile (Ort: 67,1; SS: .11,1) kentsel bölgede yaşayan kişilerin öz eleştirelilik puan ortalamaları (Ort: 60,5; SS: 10,8) arasında bulunan farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t(298) = -2,1, p < .05$). Bu sonuca göre kırsal bölgede yaşayan kişilerin kentsel bölgede yaşayan kişilere göre daha öz eleştirel oldukları söylenebilir.

Kentsel bölgede yaşayanların evlilik doyumu puan ortalamaları kırsal bölgede yaşayanların evlilik doyumu puan ortalamalarına göre daha yüksek bulunmuştur. Ortalamalar arasında bulunan bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kırsal bölgede yaşayanların evlilik doyumu puan ortalamaları ile (Ort: 31,6; SS: 10,6) kentsel bölgede yaşayanların evlilik doyumu puan ortalamaları (Ort: 38,7; SS: 8,7) arasında bulunan farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t(298) = 2,8, p < .05$). Bu sonuca göre kentsel bölgede yaşayan kişilerin kırsal bölgede yaşayan kişilere göre evlilikten daha fazla doyum aldığı söylenebilir.

Tablo 3.5. Katılımcıların çalışma durumlarına göre yapılan t testi sonucu

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Redduy	Çalışıyor	262	61,7	55,2	298	-2,2	.03
	Çalışmıyor	38	82,9	59,1			
Özel	Çalışıyor	262	60,7	11,1	298	-.03	.98
	Çalışmıyor	38	60,8	9,5			
EYÖ	Çalışıyor	262	38,7	8,8	298	1,24	.22
	Çalışmıyor	38	36,8	9,2			

REDDUY: Reddedilme duyarlılığı ÖZEL: Öz eleştirelilik, EYÖ: Evlilik Yaşam Ölçeği

Çalışmayan kişilerin reddedilme duyarlılığı puan ortalamaları çalışan kişilerin reddedilme duyarlılığı puan ortalamalarına daha yüksek bulunmuştur. Ortalamalar arasında bulunan bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre çalışmayan kişilerin puan ortalamaları ile (Ort: 82,9; SS: 59,1) çalışan kişilerin puan ortalamaları (Ort: 61,7; SS: 55,2) arasında bulunan farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t(298) = -2,2, p < .05$). Bu sonuca göre çalışmayan kişilerin çalışan kişilerden daha fazla reddedilmeye duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öz eleştirelilik seviyesinin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre çalışan kişilerin öz eleştirelilik puan ortalamaları ile (Ort: 60,7; SS: 11,1) çalışmayan kişilerin öz eleştirelilik puan ortalamaları (Ort: 60,8; SS: 9,5) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = -.03, p > .05$).

Evlilik doyumu seviyesinin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre çalışan kişilerin evlilik doyumu puan ortalamaları ile (Ort: 38,7; SS: 8,8) çalışmayan kişilerin evlilik doyumu puan ortalamaları (Ort: 36,8; SS: 9,2) arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t(298) = 1,24, p > .05$).

3.4. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Araştırma modelinde yer alan değişkenlerin birbiriyle ilişkilerini görebilmek amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 3.6' da sunulmuştur.

Tablo 3.6. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon analizi sonucu

Değişkenler	1	2	3	4	5
1.Evlilik Doyumu	1	-	-	-	-
2.Reddedilme Duyarlılığı	-.525**	1	-	-	-
3.Öz eleştirelilik	-.277**	.464**	1	-	-
4.Karşılaştırmalı Öz eleştirelilik	-.180**	.367**	.693**	1	-
5.İçsel Öz eleştirelilik	-.263**	.406**	.926**	.371**	1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 3.4 incelendiğinde evlilik doyumu ile reddedilme duyarlılığı arasında negatif yönlü orta derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.53$, $p < .01$). Evlilik doyumu ile öz eleştirelilik arasında da negatif yönlü düşük derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.28$, $p < .01$). Evlilik doyumu ile öz eleştireliliğin iki alt boyutundan biri olan karşılaştırmalı öz eleştirelilik arasında negatif yönlü düşük derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.18$, $p < .01$). Evlilik doyumu ile yine öz eleştireliliğin iki alt boyutundan diğeri olan içsel öz eleştirelilik arasında da negatif yönlü düşük derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.26$, $p < .01$).

Reddedilme duyarlılığı ile öz eleştirelilik arasında da pozitif yönlü orta derecede anlamlı bir ilişki söz konusudur ($r = .46$, $p < .01$). Yine öz eleştireliliğin iki alt boyutundan biri olan karşılaştırmalı öz eleştiri ile reddedilme duyarlılığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki mevcuttur ($r = .37$, $p < .01$). Diğer alt boyut içsel öz eleştiri ile reddedilme duyarlılığı arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki söz konusudur ($r = .41$, $p < .01$).

3.5. Regresyon Analizi Sonuçları

Aralarında ilişki olan iki ya da daha fazla değişkenden birisinin bağımlı (yordanan) diğerlerinin bağımsız (yordayıcı) olarak ele alınıp bu ilişkinin matematiksel bir işlev ile açıklanmasına regresyon analizi denmektedir (Büyüköztürk, 2005). Yapılan regresyon analizine ilişkin sonuçlar tablo 3.7 'de sunulmuştur.

Tablo 3.7. Evlilik doyumu yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucu

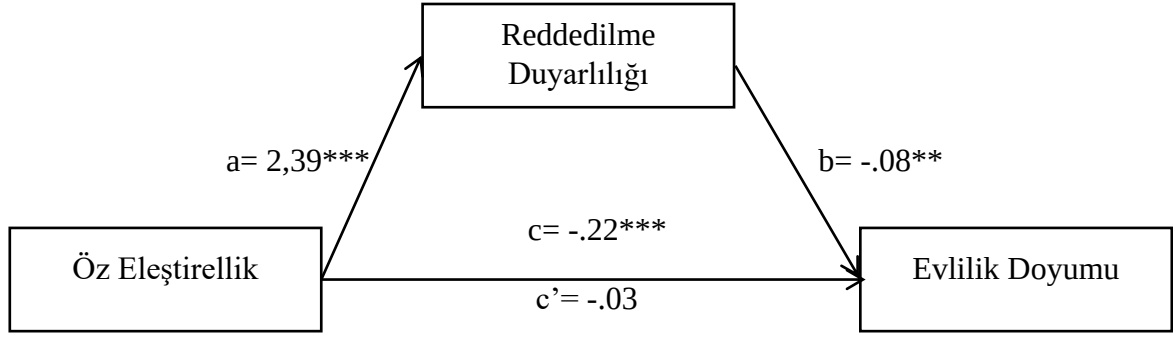
Değişken	B	Std hata	β	t	p	R	R ²
Model 1							
Sabit	4,567	.258	0,13	17,701	.000		
Red duyarlılığı	-0,72	.008	0,55	-9,057	.000	.526 ^a	.277
Öz eleştirelilik	-0,77	.100	-.043	-.771	.441		
Model 2							
Sabit	4,415	0,301	0,30	14,675	0,00		
Red duyarlılığı	-.072	.008	.509	-9,104	.000		
Öz eleştirelilik	-.157	.129	.088	-1,220	.223	.528 ^b	.279
Karşı özel	.149	.152	.068	.984	.326		
İçsel özel	-.136	.138	-.129	-.984	.329		

KARŞI ÖZEL: Karşılaştırmalı Öz Eleştirelilik, İÇSEL ÖZEL: İçsel Öz Eleştirelilik, RED DUYARLILIĞI: Reddedilme Duyarlılığı, $F=38,1$, $p=.000$

Bireylerin reddedilme duyarlılıklarının, öz eleştireliliklerinin ve öz eleştireliliğin alt boyutları olan karşılaştırmalı öz eleştirelilik ile içsel öz eleştireliliklerinin evlilik doyumu üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre reddedilme duyarlılığının evlilik doyumunu istatistiksel bakımdan anlamlı şekilde yordamakta ($R=.528$, $R^2=.279$) olduğu bulunmuştur ($F=38,18$, $p=.000$). Söz konusu değişkenler birlikte, bireylerin evlilik doyumu düzeylerindeki varyansın yaklaşık %28'ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin evlilik doyumu üzerindeki göreceli önem sırasının reddedilme duyarlılığının ($\beta=0,509$), öz eleştireliliğin ($\beta=.088$), karşılaştırmalı öz eleştireliliğin ($\beta=.068$), içsel öz eleştireliliğin ($\beta=-.129$) olduğu görülmüştür. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri incelendiğinde yordayıcı değişkenlerden sadece reddedilme duyarlılığının ($p<.01$) evlilik doyumu anlamlı yordayıcısı olduğu görülmüştür.

3.6. Aracılık Analizi: Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracılık rolü

Çalışmada evli bireylerin öz eleştireliliği ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün olup olmadığı analiz edilmiştir. Aracı modelin grafiksel gösterimi Şekil 3.1'de sunulmaktadır.

Şekil 3.1. Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığının aracı rolü
(Not: Doğrudan etki= $c' = -.04$, $p < .001$, Dolaylı etki= $c = -.19$, %95 GA $[-.29, -.11]$).

Yapılan analiz sonuçları incelendiğinde, öz eleştireliliğin reddedilme duyarlılığını anlamlı düzeyde ve pozitif yönde etkilediği görülmektedir ($\beta = 2,39$, %95 GA $[1,87, 2,92]$, $t = 9,05$, $p < .001$). Öz eleştirelilik, reddedilme duyarlılığındaki değişimin yaklaşık %21'ini ($R^2 = .215$) açıklamaktadır. Reddedilme duyarlılığının, evlilik doyumunu anlamlı düzeyde ve ters yönde etkilediği görülmektedir ($\beta = -.08$, %95 GA $[-.10, -.06]$, $t = -9,06$, $p < .001$). Öz eleştireliliğin ise evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir ($\beta = -.03$, %95 GA $[-.12, .05]$, $t = -.77$, $p = .44$). Öz eleştirelilik ve reddedilme duyarlılığı birlikte, evlilik doyumundaki değişimin yaklaşık %28'ini ($R^2 = .277$) açıklamaktadır.

Reddedilme duyarlılığının olmadığı durumda öz eleştireliliğin evlilik doyumu ile ters yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının var olduğu durumda bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlılığını yitirdiği görülmektedir ($\beta = -.22$, %95 GA $[-.31, -.14]$, $t = -4.98$, $p < .001$). Bu sonuçlar doğrultusunda, öz eleştireliliğin, reddedilmeye duyarlılık ile birlikteyken, evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir dolaylı etkiye sahip olması, reddedilme duyarlılığının öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir ($\beta = -.19$, %95 GA $[-.29, -.11]$). Bu kapsamda reddedilme duyarlılığının öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiye tam aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın amacı evli bireylerde öz eleştirelilik seviyesi ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün incelenmesidir. Aynı zamanda öz eleştirelilik seviyesi, evlilik doyumu ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bu değişkenlerin bazı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması da araştırmanın amaçlarındandır. Araştırma sonuçlarına ilişkin bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılacaktır.

Yürütülen araştırmada reddedilme duyarlılığı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tutucu'nun (2021) çalışmasında da reddedilme duyarlılığı açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yine boşanmış ve boşanmamış aileye sahip olan bireylerin cinsiyetlerine göre reddedilme duyarlılığı düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (Kaçmaz, 2020). Erözkan da (2004b) kişilerarası duyarlılığın alt boyutları ile reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışma sonucunda reddedilme duyarlılığının cinsiyet ve yaşa göre farklılaşmadığını fakat sosyoekonomik seviyeden etkilendiğini ortaya koymuştur. Sosyoekonomik seviye düştükçe reddedilme duyarlılığının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Downey ve arkadaşlarının (1998) çalışmasında ise ilişkinin yıpranmasına sebep olan anlaşmazlıkların ve çatışmaların reddedilme duyarlılıkları yüksek kadınlarda daha fazla yaşanırken, reddedilme duyarlılığı yüksek erkeklerde bunun söz konusu olmadığı ortaya konulmuştur. İlişkideki çatışmalar neticesinde reddedilme duyarlılığı yüksek olan kadınlarla ilişki içerisinde olan erkeklerin, diğer erkeklere göre daha reddedici oldukları ortaya konulmuştur.

Yürüttüğümüz bu araştırmada evlilik doyumu ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan t testi sonucunda erkeklerin evlilik doyum düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alanyazında da araştırmanın bu bulgusunu destekleyecek araştırmalar bulunmaktadır. Evlilik doyumu düzeyinin ebeveyn olma durumunda incelendiği bir çalışmada da erkek ebeveynlerin evlilik doyum düzeylerinin kadın ebeveynlerinkinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Tanyeri, 2022). Yine yapılan bir çalışmaya göre kadınlar ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı fark bulunmuş kadınların erkeklere göre daha düşük evlilik doyumuna

sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kùltùrel çerçevede değerdendirildiğinde bu farklılığın kadınlara evlilikte daha çok sorumluluk yùklenmesiyle ilişkili olabileceği òne sürùlmüřtür (Yılmaz, 2020). Özgùven'in çalışmasına göre de (2001), kişilerin cinsiyetleri evlilik doyumunu etkileyen bireysel faktörlerdendir. Fakat alanyazında, yürüttüğümüz araştırmada ulaşılan sonuçla çelişkili olarak evlilik doyum düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur (Tezer, 1996; Tuzcu, 2017; Sancaktar, 2016).

Geleneksel aile yapısında ev içinde kadına daha fazla görev yùkleniyor olması bu çalışmada ulaştığımız evlilik doyumunun kadınlarda daha az olduğu bulgusunu destekleyici niteliktedir. Fakat Kuzucu'nun (2011) araştırmasına göre zamanla değışmeye başlayan toplum yapısında kadınların eğitim düzeyi yükselmekte ve onlar da iş hayatında daha aktif olmaya başlamaktadırlar. Bu gelişmelerle birlikte ev içindeki görevler ve çocukların bakımı konusunda mevcut baba rolleri de değışime uğramaktadır (Kuzucu, 2011). Bu değışimin gerçekteşmesi zaman alıyor olsa da evlilik doyumunu açasından kadın ve erkekler arasında herhangi bir fark bulunamayan araştırmaların bulguları Kuzucu'nun çalışmasında ulaşılan bu sonuçla açıklanabilir.

Yürüttüğümüz araştırmada öz eleştirelliğin cinsiyetle olan ilişkisini incelemek amacıyla yapılan t testi analizi sonucuna göre öz eleştirelilik seviyesinin cinsiyetle anlamlı bir ilişki içinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine ebeveyn reddi ile ilgili yürütùlen bir araştırmada da öz eleştirelilik puanlarının erkek ve kadın katılımcılarda farklılaşmadığı ortaya konulmuştur (Akyüz, 2020).

4.1. Öz Eleştirelilik ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkisinin İncelenmesi

Kendini daima yıkıcı şekilde eleştiren bireyin kişilerarası ilişkilerinde sorunlar yaşayabileceği düşüncesinden hareketle bu çalışmada aile danışmanlığı alanındaki en temel ilişki olan evlilik ilişkisinde eşlerin öz eleştirelilikleri ele alınmıştır. Yürüttüğümüz araştırmada yüksek öz eleştirelliğin düşük evlilik doyumuyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Whiffen ve diğerlerinin (2000) çiftlerden birinin muhtaçlık düzeyi ve öz eleştirelilikleriyle ilgili yürüttükleri çalışmada da yüksek öz eleştirelilik puanlarının düşük evlilik doyumunu ile bağdaştırıldığı görùlmüřtür. Aynı çalışmada yüksek öz eleştirelilik puanları olan partnerler, kendilerini güvensiz ve sıkıntılı hissettiklerini belirtmişlerdir. Her iki cinsiyetin de öz eleştirisi; bağlanma konusunda eşinden daha endişeli olması, evliliğinden daha az mutluluk duyması ve eşiyle olan iletişiminde kendini daha itaatkâr ve

soğuk olarak algılaması konularındadır. Özellikle kadınlar depresif olma ve bağlanma figürleri konusunda daha güvensiz hissettikleri şeklinde öz eleştiride bulunmuşlardır. Bununla birlikte, her iki cinsiyette de; bağlanma figürleriyle ilgili kaygı, boyun eğici-soğuk kişilerarası davranış ve düşük evlilik doyumu, öz eleştirelilik ile ilişkili bulunmuştur.

Yürütülen bir araştırmaya göre, kendini eleştiren kadınlar, eşlerine karşı daha eleştirel ve daha rekabetçi erkeklerle evli bulunmaktadır. Kişilerarası kurama göre, erkeğin bu davranışları eşinin öz eleştirel olmasına ve bunu sürdürmesine neden olmaktadır (Andrews, 1989; Kiesler, 1983).

Yapılan bir çalışmada spesifik olarak, daha fazla özeleştiri yapan kadınların kocalarının, eşlerine karşı daha baskın-soğuk (yani, eleştirici, rekabetçi) davranışlar bildirdiği bulunmuştur. Bununla birlikte, daha fazla öz eleştirel olan erkeklerin, evliliklerinden daha az doyum alan kadınlarla evli olma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Teorik olarak, öz eleştireller kişiler arası ilişkileriyle değil, öncelikle içsel mükemmellik standartlarını karşılamayla ilgilenirler. Bununla birlikte, her iki cinsiyette de öz eleştirinin bağlanma figürleriyle ilgili kaygı, boyun eğici-soğuk kişilerarası davranış ve evlilik doyumsuzluğu ile ilişkili olduğunu bulunmuştur. Ek olarak, kendini eleştiren kadınların, bağlanma figürlerine daha az güvendiği ve daha depresif olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Alden ve Bieling, 1996; Whiffen vd., 2000).

Öz eleştiri ile depresif belirtiler arasındaki ilişki evlilik sıkıntısı ile yoğunlaşabilmektedir (Coyne ve Whiffen, 1995). Evliliğinden doyum alamayan taraf mutsuzlaşmaya başlamakta ve depresif semptomlar yaşayabilmektedir. Doğan ve diğerlerinin (2012) çalışmasına göre öz eleştirelilik düşük mutluluk düzeyiyle ilişkili bulunmuştur. Evli bireylerde de söz konusu olabilecek mutsuzluk hali, öz eleştirelilikten kaynaklı olabilmekte ve kişinin mutsuzluk hali eşine yansıyabilmektedir. Nitekim yürüttüğümüz araştırmada da bulduğumuz üzere, öz eleştirelilik mutluluk düzeyine etkide bulunarak düşük evlilik doyumuna sebep olabilmektedir. Alanyazında ulaşılan bu sonuçlar öz eleştireliliğin ve bağlantılı olduğu psikolojik hallerin evlilik doyumunu azalttığı yönündeki bulgumuz ile uyum göstermektedir. Yüksek öz eleştirelilik puanları düşük evlilik doyumu ile ilişkili bulunmuştur. Yürüttüğümüz bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ilgili alanyazına paraleldir. Fakat alanyazında öz eleştirelilik ile ilgili az sayıda çalışma bulunduğu için, yürütülmüş olan çalışmaların birbiriyle karşılaştırılması ve öz eleştirelilik kavramının

daha detaylı anlaşılabilmesi için yeni çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı ve bu bağlamda yürüttüğümüz araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2. Öz Eleştirelilik ile Reddedilme Duyarlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öz eleştirelilik ile reddedilmeye duyarlılığın ilişkisi incelendiğinde alanyazında bu konuda çok çalışılmamış olması yorumlamayı güçleştirmektedir. Fakat bu çalışmada kendisini daima yıkıcı şekilde eleştiren ve kendisinde çeşitli eksiklikler bulmaya yatkın olan bireyin, kendisinde bulunduğunu düşündüğü eksikliklerin çevresindeki kişilerce de fark edileceğini düşünebileceği ve tekliflerinin reddedilmeyle sonuçlanacağından yoğun endişe duyabileceği fikrinden hareket edilmiştir. Nitekim yürüttüğümüz çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde de öz eleştirel bireylerin redde daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öz eleştirinin sosyal kaygıyla ilişkili olduğu ve sosyal durumlardaki kaygının, diğerleri tarafından kötü değerlendirilebileceği veya reddedilebileceğine dair güçlü bir inançtan kaynaklanabileceği bilinmektedir. Yapılan bir çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, kendinizi değerlendirmeniz kötüyse, reddedilmekten korkabileceğiniz; reddedilmekten korkmaya yönelik güçlü bir eğiliminiz varsa, zayıflıklarınız veya eksiklikleriniz hakkında daha fazla düşünüp, hatalarınızı ve reddedilme deneyimlerinizi yansıttıkça öz eleştirinizi artırabileceğiniz ortaya konulmuştur (Dunkley vd., 2006). Yine Donald ve diğerlerinin (2019) yürüttüğü bir çalışmada, güçlü reddedilme duyarlılığı ile karakterize edilen borderline kişilik özelliği taşıyan bireylerin, güçlü bir öz-eleştiri/ kendine saldırma eğilimine sahip olduğu ortaya konulmuştur. Kim ve Suh'un 2021 yılında yürüttükleri araştırmada da reddedilme duyarlılığının öz eleştirelilikle pozitif yönde bir ilişki içinde olduğu ortaya konulmuştur.

Alanyazında analitik ve introjektif kişilik yapılarının öz eleştirelilik ile ilişkilendirildiğinden bahsedilmiştir. İntrojektif kişilik yapısına sahip olan kişilerin; diğerlerinin takdirini alamama, onlar tarafından reddedilme ve değer görememe konusunda yoğun endişeler yaşamakta olduğu ortaya konulmuştur (Blatt, 1974) . Alanyazında yürütülen bir diğer araştırmada öz eleştirinin anne-babadan algılanan reddedilme ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Yine aynı araştırmada sürekli reddedilen çocukların, diğer kişilerin kendisinden daha güçlü ve baskın olduklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır (Gilbert vd., 2006).

Bu araştırmada kastedildiği anlamıyla ‘yıkıcı ve zarar verici’ öz eleştirelliğin reddedilme duyarlılığı ile ilişkisi yürüttüğümüz araştırma kapsamında incelendiğinde, bireylerin öz eleştirellikleri arttıkça reddedilmeye hassasiyetlerinin de arttığı gözlenmiştir. Buradan da öz eleştirel yapıda olan bireyin reddedilme konusunda daha hassas olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yine ulaşılan sonuçlara bakıldığında redde duyarlı ve reddedilmeye yönelik kaygılı beklentilere sahip bireylerin de kendilerini yıkıcı şekilde eleştirmeye daha yatkın olduğu görölmüştür. Bununla birlikte redde duyarlılığın ve öz eleştirelliğin evlilik doyumunu azaltmakta olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu özellikler sebebiyle eşler arasında iletişim ve ilişki problemlerinin yaşanabileceği düşünölmektedir. Çözöme kavuşturulabilecek sorunların farkına varamayan çiftler boşanma kararı alabilmektedir. Sona eren evlilikler sadece çiftleri değil önce çocukları sonra geniş aileyi etkileyebilmektedir.

4.3. Reddedilme Duyarlılığı ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yürüttüğümüz araştırmada reddedilmeye duyarlı bireylerin evliliklerinden daha az doyum aldıkları bulunmuştur. Yapılan analizlerle reddedilme duyarlılığı yüksek bulunan bireylerin mutsuz ve doyum alamadığı bir evlilik içinde bulunduğunu bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ulaşılan redde duyarlılığın evlilik doyumunu azalttığı bulgusu alanyazına paraleldir. Downey ve Feldman’ın 1996’da yürüttüğü çalışmada da göröldüğu üzere reddedilmeye duyarlı olan bir bireyin romantik ilişkisinden aldığı doyum düşmekte ve ilişki sonlanmaktadır. Yine Bozkuş ve Araz’ın 2014’ teki çalışmalarıda reddedilmeye duyarlılığın evlilik doyumunu azalttığı ortaya konmuştur. Reddedilme konusundaki yoğun hassasiyet bir süre sonra kişiyi reddedildiğine dair ipuçları aramaya yöneltebilmekte ve bu davranışları zamanla ilişkide problemler yaratarak evlilik ilişkisini sona erdirebilmektedir (Pietrzak, Downey ve Ayduk, 2005). Ayrıca bağlanma konusunda kaygılı olunmasının redde daha duyarlı hale getirdiğini destekleyen bir araştırma da mevcuttur. Aynı araştırmada reddedilme duyarlılığının evlilik uyumunu düşürdüğu sonucuna da ulaşılmıştır (Köksal, 2019). Bu sonuçtan hareketle evlilik ilişkisinde önem taşıyan bağlanma kavramının da reddedilmeye duyarlılıktan etkilendiği ve reddedilmeye duyarlılığın hem doğrudan hem dolaylı şekilde evliliği etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Rosenbach’ın (2013) çalışmasında reddedilmeye duyarlı bireylerin borderline kişilik bozukluğu ve majör depresyon yaşadıkları bildirilmiştir. Çiftlerden birinin veya ikisinin yaşadığı psikolojik rahatsızlıkların da evlilik ilişkisine olumsuz etki edebileceği göz önünde bulundurulduğuunda

burada da reddedilmeye duyarlılığın evlilik doyumuna etkisi görülebilir. Özellikle sınırda (borderline) kişilik bozukluğu taşıyan bireyler yaşanan problemlerin çözülmüş olmasını yeterli bulmayıp çoğunlukla ilişkilerini bitirmekte ve boşanma kararı alabilmektedirler (Köroğlu, 2012).

İlişkileri düzenleyen faktörlerden biri de sergilenen davranışlar ve duygusal durumlardır. Hislerin yansıtılması problemleri çözmekte etkin bir yol iken yansıtırken izlenen yol bazen daha büyük problemler yaratabilmektedir. Creasey ve McInnis'in 2001 yılında yaptığı bir araştırmaya göre reddedilmeye duyarlı bir birey yalnızlık, saldırganlık, kıskançlık, depresyon, düşmanlık ve öfke gibi hisler taşıyabilmektedir. Bunları yansıtmaya ve kendini açıklamaya çalışan redde duyarlı birey, kimi zaman sakinliğini koruyamayıp saldırganca tavırlar gösterip ilişkisinde huzursuzluk yaratabilir. Bu da ilişkide memnuniyetin azalmasına sebebiyet verebilir ve yürüttüğümüz araştırmada da ulaşıldığı üzere reddedilmeye duyarlılık bu yollarla evlilik doyumunu azaltabilir.

Rudolph ve Zimmer-Gembeck'in 2014'te yaptıkları araştırmaya göre, eş çatışması da ebeveynlerin anne-baba tutumlarını olumsuz etkileyerek çocuklarda reddedilme duyarlılığı gelişmesine dolaylı etkiye bulunmaktadır. Bu yönüyle incelendiğinde, evlilikte yaşanan çatışmalar evlilik doyumunu azalttığı için çatışan çiftler evlilikten aldıkları doyumun azalmasıyla birlikte reddedilmeye duyarlı çocuklar yetiştirebilirler. Araştırmamızda ulaşılan bir sonuç olan reddedilmeye duyarlılığın evlilik doyumundaki düşüklüğe sebep olmasının yanı sıra çatışmalardan kaynaklı düşük evlilik doyumunun da reddedilmeye duyarlılığa sebep olabileceği şeklinde bir yorumda bulunmak da mümkün olabilir. Buradaki farklılık, redde duyarlılığın çiftlerde değil çiftin yetiştirdiği çocuklarda meydana gelmesidir. Strimpfel (2012) sınırda kişilik bozukluğu olan annelerin çocukları üzerinde bir araştırma yürütmüş ve kadın katılımcıların reddedilme duyarlılığı düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu da yine reddedilme duyarlılığının, bireylerin aileleri ile ilgili faktörlerden kaynaklı olabileceğini düşündürmektedir.

4.4. Öz Eleştirelilik ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi

Yürüttüğümüz araştırmada reddedilme duyarlılığının öz eleştirelilik ile evlilik doyumu arasında tam aracı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında benzer araştırmalar yürütülmüş olup bu araştırmalarda da reddedilmeye duyarlılığın aracı rolünün olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Elibol ve Tok (2019) kendini saklama ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiyi incelemek için yaptıkları çalışmada reddedilme duyarlılığının kısmi aracılık rolüne sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Akhtar ve Thomson'ın (1982) tanımına göre aşırı düzeyde alçak gönüllülük, eleştirilmeye yönelik hassasiyet, anksiyete, stres altında hissetme, çekingenlik, acı çektiği fikrinde olma gibi özellikler taşıyan kırılğan narsisizmde kişiler kurdukları yakın ilişkilerde kendilikleriyle ilgili büyülenmeci beklentiler içinde olabilmektedir. Gabbard'a (1998) göre kırılğan narsisizm özellikleri taşıyan kişiler terk edilme kaygısı yaşamakta ve olumsuz durumlarla karşılaştıklarında daha abartılı tepkilerde bulunabilmektedir. Elibol ve Tok da (2019) kırılğan narsisizme sahip olan bireylerin bu sebeplerle ilişkilerinde reddedilmekten yoğun düzeyde kaygı duyabileceğini ortaya koymuşlardır.

Luterek ve arkadaşlarının (2004) yürüttüğü bir çalışmada da reddedilme duyarlılığının aracı rolü incelenmiştir. Çocuklukta cinsel istismara uğramış üniversite öğrencisi katılımcılarla yürütülen çalışmada reddedilme duyarlılığının çocukluk çağı cinsel istismarı ve depresif belirtiler arasında aracı role sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada çocukluk çağı cinsel istismarı ile bastırılmış öfke arasında reddedilme duyarlılığının kısmi aracılıkta bulunduğu saptanmıştır.

Saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı ile ilgili yürütülen bir başka çalışmada da saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı arasında reddedilme duyarlılığının aracı role sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Saplantılı bağlanan bireylerin kendileri ile ilgili olumsuz başkaları ile ilgili olumlu içsel değerlendirmelere sahip olduğu ve değerli gördükleri diğer kişilerce kabul edilmeye çalıştıkları göz önünde bulundurularak, bu çalışmada reddedilme duyarlılığının aracı role sahip olması, reddedilme duyarlılığı yüksek bireylerin reddedilme kaygıları yaşıyor olmalarıyla açıklanmıştır (Zörer, 2015).

Öz eleştirel bireyler kendi özelliklerine ve benliklerine yönelik acımasız ve yıkıcı davranabilmektedir. Bu bireylerin, diğer kişilerin de kendileri hakkında aynı fikirde

olduğunu ve kendilerine aynı şekilde yaklaşacağını düşünüp ilişkilerini bu düşünce kalıbıyla sürdürmeye çalıştıkları düşünülmektedir. Bu da onları reddedilme beklentileri içine sokarak reddedilmeye duyarlı bireyler haline getirebilir. Reddedilme duyarlılığının temelinde her ne kadar geçmiş reddedilme yaşantıları bulunsu da, benliğine yönelik yıkıcı şekilde öz eleştiri içinde olan bireylerin de reddedilmeye duyarlılık geliştirebileceği söylenebilir. Bu bağlamda evlilikten alınan doyum göz önüne alınacak olursa, bahsedilen içsel süreçleri yaşayan kişilerin evlilik ilişkilerinde de problem durumlar yaşayabileceği ve evlilikten alınan doyumun her iki taraf için de azalabileceği düşünülmektedir. Alanyazında öz eleştirelliğin evlilik doyumuyla ilişkisinde reddedilmeye duyarlılığının aracı rolünü inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, yürütülen araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı ve aynı değişkenlerle farklı araştırmalar yapılmasının konuyla ilgili daha aydınlatıcı sonuçlara ulaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

4.5. Araştırmanın Sonuçları

Öz eleştirelilik ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün incelendiği bu çalışmada öz eleştirelilik ile evlilik doyumunu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş ve öz eleştirelilik seviyesi yüksek olan bireylerin evlilik doyum düzeyleri daha düşük bulunmuştur.

Yine öz eleştireliliğin reddedilme duyarlılığı ile ilişkisine bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüş ve öz eleştirel bireylerin reddedilmeye daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Reddedilme duyarlılığı ile evlilik doyumunu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Daha detaylı şekilde belirtilecek olursa reddedilmeye duyarlı bireylerin evlilikten aldıkları doyumun redde duyarlı olmayan bireylere göre daha düşük olduğu ve reddedilme duyarlılığının evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yürütülen araştırmada öz eleştirelilik ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiye reddedilme duyarlılığı faktörü girince öz eleştireliliğin evlilik doyumunu ile olan anlamlı ilişkisi sona ermektedir. Bununla birlikte öz eleştirelilik ile evlilik doyumunu ilişkisinde reddedilme duyarlılığının tam aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Reddedilme duyarlılığı seviyesinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi analizi sonucuna göre kadınlarla erkekler arasında reddedilmeye duyarlılık açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Öz eleştirelilik seviyesinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t testi analizi sonucuna göre yine kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Evlilik doyumu seviyesi cinsiyet açısından karşılaştırıldığında ise erkeklerin evliliklerinde kadınlardan daha fazla doyum aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Reddedilme duyarlılığı seviyesinin yaşanılan yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre kırsal bölgede yaşayan kişilerle kentsel bölgede yaşayan kişiler arasında reddedilmeye duyarlılık açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kırsal bölgede yaşayan kişilerle kentsel bölgede yaşayan kişiler arasında öz eleştirelilik puan ortalamaları açısından bir karşılaştırma yapıldığında kırsal bölgede yaşayan kişilerin kentsel bölgede yaşayan kişilere göre daha öz eleştirel oldukları bulunmuştur. Kentsel bölgede yaşayanlarla kırsal bölgede yaşayanlar arasında evlilik doyumu açısından yapılan karşılaştırma sonucuna göre kentsel bölgede yaşayan kişilerin kırsal bölgede yaşayan kişilere göre evlilikten daha fazla doyum aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmayan kişilerin reddedilme duyarlılığı seviyesi ile çalışan kişilerin reddedilme duyarlılığı seviyesi karşılaştırıldığında çalışmayan kişilerin çalışan kişilerden daha fazla reddedilmeye duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmayan kişilerin öz eleştirelilik seviyesi çalışan kişilerin öz eleştirelilik seviyesi ile karşılaştırıldığında da öz eleştirelilik seviyesinin çalışan ve çalışmayan kişilerde anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik doyumu seviyesinin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde evlilik doyumu düzeyinin de kişilerin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.6. Uygulamacıya Öneriler

Yürütülen araştırmada ulaşılan sonuçlardan evli ya da romantik ilişki içinde olan bireylerle çalışan uygulamacıların faydalanabileceği düşünülmektedir. Çift ilişkisinde yaşanan problem durumların giderilmesinde ve söz konusu halin iyileştirilmesinde, çiftlerin her birinin bilişsel özelliklerinin ve kendisi farkında olamasa da onu yönlendiren inanışlarının etkisi çok önemli bir yere sahiptir. Terapötik görüşmelerde kişinin öz

eleştirelliğinin ve geçmiş yaşantılarında deneyimlediği reddedilmelerin göz önüne alınarak çalışılması önemli bir gerekliliktir. Bu çalışmada, geçmiş yaşantılarda deneyimlenerek kazanılan birçok kişilik özelliğinden ikisi üzerinde çalışılmış ve bu kişilik özelliklerinin evlilikten alınan doyumla ilişkileri üzerinde durulmuştur. Reddedilme duyarlılığının, öz eleştirelliğin ve evlilik doyumunun birbirleriyle olan ilişkisi üzerinde çalışılan bu araştırmanın alandaki uygulamacılara çalışmalarında yardımcı olacağı umulmaktadır.

Çift ilişkisi içinde olmaksızın kişilerin bireysel olarak reddedilmeye duyarlılıkları ile öz eleştirelilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ulaşılan sonuçların da birey ile yürütülen terapötik görüşmelerde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4.7. Araştırmacıya Öneriler

Kişinin reddedilme duyarlılığı, öz eleştirelilik seviyesi ve evlilik doyumu arasındaki ilişki üzerinde durulan bu çalışmada 300 kişilik örneklem evli bireylerden oluşturulmuştur. Bu çalışmanın verilerinin çiftlerden toplanarak çift çalışmalarına uygun analiz yöntemlerinden biri olan Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (APIM) kullanılıp, kadın ve erkeğin karşılıklı etkilerinin incelenmesi ulaşılan sonuçların gücünü arttıracaktır.

Kesitsel şekilde yürütülen bu çalışmada incelenen değişkenler boylamsal olarak çalışılıp zaman içindeki değişimleri de gözlenebilir ve değişkenler arasındaki ilişkiler daha iyi şekilde açıklanabilir.

Bu araştırmada veriler sadece katılımcıların kendilerinden alınmıştır. Bireylerden toplanan verilerin yanında ailenin diğer bireylerinden de katılımcılar hakkında görüşler alınması ulaşılan bulguların değerlendirilmesinde ve anlamlandırılmasında araştırmacıya aydınlatıcı etki sağlayacaktır.

Bu çalışmada veriler en az 5 yıllık evliliği olan ve en az 1 çocuğu bulunan bireylerden toplanmıştır. Yeni evlenmiş olan ve henüz çocuğu olmayan bireyler ile çalışılıp sonuçların karşılaştırılması da evlilikte geçen sürenin ve çocuk sahibi olmanın; evlilik doyumuna, reddedilmeye duyarlılığa ve öz eleştirelilik seviyesine etkisi hakkında fikir verebilir.

Öz eleştirelilik ve evlilik doyumu durumsal faktörlerden etkilenebilen değişkenlerdir. Bu nedenle araştırma modelinde aracılık etkisi incelenen değişkenin yanında yeni

değişkenler eklenerek araştırma modeli geliştirilebilir. Bu sayede gelecekte yürütülecek olan çalışmalarda, değişim yaratan kaynaklar belirlenip nedensel ilişkiler çerçevesinde değerlendirilebilir.

Bu çalışmada incelediğimiz öz eleştirelilik, evlilik doyumu ve reddedilmeye duyarlılık değişkenlerinin birbiriyle ilişkisi ile ilgili alanyazında başka bir araştırma bulunmamaktadır. Bu değişkenler ile ilgili farklı örneklemelerden veri toplanarak yeni araştırmalar yapılması ulaşılan sonuçların geçerliliğini ve genellenebilirliğini arttıracaktır. Bunun yanı sıra alanyazında öz eleştirelilik ile ilgili az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Yürütülecek olan araştırmalarda öz eleştireliliğe yer vermenin alanyazına katkı sağlayacağı, uygulayıcılara ve araştırmacılara da faydalı olacağı düşünülmektedir.

4.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada elde edilen bulgular ilgili alanyazına katkı sağlamanın ve reddedilmeye duyarlılık, öz eleştirelilik ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi açıklamanın dışında birtakım sınırlılıklara sahiptir.

Bu araştırmada 150 kadın 150 erkek 300 gönüllü katılımcı ile çalışılmıştır. Katılımcı sayısı sonuçların genellenebilirliği konusunda bir yetersizliğe kaynak olmuş olabilir.

Çalışmada kullanılan ölçeklerin öz bildirim ölçekleri olması katılımcıların değerlendirme kaygısı taşıyarak ölçekleri objektif olarak doldurmamalarına neden olmuş olabilir.

Çalışma yürütülürken psikopatoloji kontrol altında tutulmadığı için katılımcıların ölçekleri doldurduğu süreçteki bireysel psikopatolojileri ölçek maddelerine verdikleri yanıtları etkilemiş olabilir.

5. KAYNAKLAR

- Acar, H. (1998). *Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akgün, R. ve Polat Uluocak, G. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: Bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 11(6), 9-22.
- Akhtar, S. & Thompson, J. A. (1982). Overview: Narcissitic personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 139(1), 12-20.
- Akyüz Yılmaz, C. (2020). *Parental rejection and life adversities of adults: Examining the mediational components of self-defeating patterns*. Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Alden, L E.,& Bielmig, P. J (1996). Interpersonal convergence of personality constructs in dynamic and cognitive models of depression. *Journal of Research in Personality*, 30, 60-75.
- Andrews, J. (1989). Psychotherapy of depression: A self-confirmation model. *Psychological Review*, 96, 576-607
- Arslan, A. (1996). *Evli bireylerin cinsel doyumlarının bireysel, ailesel, cinsellikle ilgili tutum ve davranışları açısından incelenmesi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ayduk Ö., Downey G., Kim M. (2001). Rejection sensitivity and depressive symptoms in women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 868-877.
- Baldwin, M. W. (1992). Relational schemas and the processing of social information. *Psychological Bulletin*, 112, 461-484.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company.

- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.
- Baumeister, R.F. & Vohs K.D. (2007). *Encyclopedia of Social Psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Beck, A. T., Rush, J. & Shaw, B. F. (1979). *Cognitive Therapy of Depression*. New York: The Guildford Press.
- Berenson, K. R., Gyurak, A., Ayduk, O., Downey G., & Garner, M.J. (2009). Rejection sensitivity and disruption of attention by social threat cues. *Journal of Research in Personality*, 43(6), 1064–1072.
- Bergner, R. M. (1995). *Pathological Self-criticism: Assessment and Treatment*. New York.
- Blatt, S. J. (1974). Levels of object representation in anaclitic and introjective depression. *Psychoanalytic Study of the Child*, 29, 107-157.
- Blatt, S. J. (1995). The destructiveness of perfectionism: Implications for the treatment of depression. *American Psychologist*, 50, 1003-1020.
- Blatt, S. J. (2004). *Experiences of Depression: Theoretical, Clinical and Research Perspectives*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Blatt, S. J., Shahar, G., & Zuroff, D. C. (2001). Anaclitic (sociotropic) and introjective (autonomous) dimensions. *Psychotherapy*, 38 (4), 449-454.
- Blavier, D. C., Donald, C. & Glen, E. (1995). The role of shame in perceptions of marital equity, intimacy and competency. *American Journal of Family Therapy*, 23 (1), 73-82
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss: Vol. 3. Loss, Sadness and Depression*. New York: Basic Books.

- Bozkuş, O. (2014). *Evlilik uyumunun yordayıcıları olarak olumlu yanılsama, reddedilme duyarlılığı ve narsisizm*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Bozkuş, O. ve Araz, A. (2015). Narsisizm ve evlilik uyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığı ve olumlu yanılsamaların aracı rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3(6), 29-54.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D. & Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 964-980.
- Brubaker, T. H. & Kimberly, J. A. (1993). *Challenges to the American Family. Family Relations: Challenges for the Future*. Newbury Park, CA: Sage.
- Buckley, K. E., Winkel, R. E., & Leary, M. R. (2004). Reactions to acceptance and rejection: Effects of level and sequence of relational evaluation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(1), 14-28.
- Buluş M. ve Bağcı B. (2016). Evlilik doyumu: Aile yılmazlığı ve etkili iletişim becerilerinin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 136-152.
- Can, A. (2017). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Castilho, P., Pinto-Gouveia, J.& Duarte, J. (2015). Exploring self-criticism: Confirmatory factor analysis of the FSCRS in clinical and nonclinical samples. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 22, 153-164.
- Cihan Güngör, H. ve Özbay, Y. (2009). Evlilikte yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (29), 80-93.
- Cox, B. J., Clara, I. P. & Enns, M. W. (2009). Self-criticism, maladaptive perfectionism, and depression symptoms in a community sample: A longitudinal test of the mediating effects of person-dependent stressful life events. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 23 (4), 336-349.

- Coyne, C.& Whiffen, V. E. (1945). Issues in personality as diathesis for depression: The case of sociotropy /dependency and autonomy/self-criticism. *Psychological Bulletin*, 118, 358-378.
- Creasey G. & Hesson-McInnis M. (2001). Affective responses, cognitive appraisals and conflict tactics in late adolescent romantic relationship: Associations with attachment orientations. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 85-96.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cutlar, H. A. & Radford, A. (1999). Adult children of alcoholics: adjustment to a college environment. *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*, 7, 148-153.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çelik, M. ve Yazgan-İnanç, B. (2009). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Doğan, T., Sapmaz, F. ve Akıncı Çötök N. (2013). Öz-eleştiri ve mutluluk. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1), 391-400.
- Doğan, T., Sapmaz, F., ve Çötök, N. A. (2013). Öz-eleştiri ve mutluluk. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1), 391-400.
- Donald F., Lawrence K.A., Broadbear J.H. & Rao S. (2019). Borderline kişilik bozukluğundan kişisel iyileşme bağlamında öz-şefkat ve öz-eleştiri üzerine bir araştırma. *Avustralya Psikiyatrisi*. 27, 56-59.
- Downey G. & Feldman S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personal Social Psychology*, 70, 1327-1343.
- Downey G., Feldman S. & Ayduk Ö. (2000). Rejection sensitivity and male violence in romantic relationships. *Personal Relationships*, 7, 45-61.

- Downey G., Freitas A.L., Michaelis B. & Khouri H. (1998). The self-fulfilling prophecy in close relationships: rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *Journal of Personal Social Psychology*, 75, 545-560.
- Downey, G., Freitas, A. L., Michaelis, B., & Khouri, H. (1998). The self-fulfilling prophecy in close relationships: Rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 545-560.
- Dunkley D.M., Zuroff D.C. & Blankstein K.R. (2006). Uyumsuzluğu tahmin etmede öz-eleştiriye karşı belirli mükemmeliyetçilik bileşenleri. *Personality and Individual Differences*, 40, 665-676.
- Efklides A.& Moraitou D.(2013). *A Positive Psychology Perspective on Quality of Life*. Springer: Netherlands.
- Elibol, Ş. ve Tok, E.S.S. (2019). Bağlanma stilleri, duygu düzenleme, reddedilme duyarlılığı, yakınlık korkusu ve kendini saklamanın kırılğan narsisizm ile ilişkisi. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(2), 127–148.
- Erkoç, R. (2017). *Öz-eleştirinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin aracı değişkenleri olarak farkındalık ve öz-duyarlılık*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erok, M. (2013). *İlişkilere ilişkin bilişsel çarpıtmalar, ilişkiye dair inançlar, kişilerarası öfke, kişilerarası ilişkiler, problem çözme ve evlilik çatışması*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Erözkan A. (2004). The analysis of university student's interpersonal sensitiveness and rejection sensitiveness. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 85-98.
- Erözkan, A. (2004b). *Romantik ilişkilerde reddedilmeye dayalı incinebilirlik bilişsel değerlendirme ve başa çıkma*. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9, 39-55.

- Fenell, D. L. (1993). Characteristics of long-term marriages. *Journal of Mental Health Counseling, 15*, 446-460.
- Fıfıloğu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Psikoloji Dergisi, 7*, 16–23.
- Fıfıloğu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment, 16*, 214-218.
- Fincham, E. D. ve Bradbury, T. N. (1987). Cognitive processes and conflict in close relationships: An attribution-efficacy model. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 1106-1118.
- Forthofer, M. S., Markman, H. J., Cox, M., Stanley, S. & Kessler, R. C. (1996). Associations between marital distress and work loss in a national sample. *Journal of Marriage and the Family, 58*, 597-605.
- Gabbard, G. O. (1998). Transference and countertransference in the treatment of narcissistic patients. Ronningstam, E. (Ed.) içinde, Disorders of narcissism: *Diagnostic, clinical, and empirical implications* (ss. 125-145). Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Galliher R.V. & Bentley C.G. (2010). Links between rejection sensitivity and adolescent romantic relationship functioning: The mediating role of problem-solving behaviors. *Journal of Aggress Maltreat & Trauma, 19*, 603-623.
- Ger, S. (2021). *Hatırlanan anne-baba kabul ve reddi ile ebeveyn öz yeterliği, evlilik doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Gilbert P. (2007). *Psychotherapy and Counseling for Depression*. London: Sage Publication.
- Gilbert, P., Baldwin, M.W., Irons, C., Baccus, J.R., & Palmer, M. (2006). Selfcriticism and self-warmth: An imagery study exploring their relation to depression. *Journal of Cognitive Psychotherapy, 20*(2), 183–200.

- Gilbert, P., & Miles, J. N. (2000). Sensitivity to Social Put-Down: it's relationship to perceptions of social rank, shame, social anxiety, depression, anger and selfother blame. *Personality and individual differences*, 29(4), 757-774.
- Glenn, N. D.& Weaver, C. N. (1981). The contribution of marital happiness to global happiness. *Journal of Marriage and The Family*, 43(1), 161-168.
- Gottman, J. M. (1990). *How Marriages Change?* Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Gove, W. R., Hughes, M. & Style, C. B. (1983). Does marriage have positive effects on the well-being of the individual? *Journal of Helth and Social Behavior*, 24, 122–131.
- Greeff, A. P. (2000). Characteristics of families that function well. *Journal of Family Issues*, 21(8), 948-962.
- Greeff, A. P., Vansteenwengen, M. & Ide, M. (2006). Resiliency in families with a member with a psychological disorder. *The American Journal of Family Therapy*, 34, 285-300.
- Greeley, A. M. (1991). *Faithful Attraction: Discovering Intimacy, Love and Fidelity in American Marriage*. New York, NY: Tome Doherty Associates.
- Gürbüz, S. (2020). *SPSS process makro ile aracı ve düzenleyici etki analizleri*. [Eğitim tanıtımı]. <https://www.udemy.com/course/spss-process-makro-ile-arac-ve-duzenleyici-etki-analizleri/> adresinden edinilmiştir.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hayes, F. A. (2013). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis*. Guilford Publications, Inc.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.

Hewitt, P. L., Flett, G. (1991). Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 98-101.

[Http://sozluk.gov.tr/](http://sozluk.gov.tr/) adresinden edinilmiştir.

Hünler O. S. ve Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.

Hünler, O. S. (2002). *The effect of religiousness on marital satisfaction and mediator role of perceived marital problem solving abilities between religiousness and marital satisfaction relationship*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2005). The effects of religiousness on marital satisfaction: Testing the mediator role of marital problem solving between religiousness and marital satisfaction relationship. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 27, 123-126.

Kaçmaz, Ö. N. (2020). *Boşanmış aileye sahip bireylerde bağlanma stillerinin ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kannan, D.& Levitt, H. M. (2013). A review of client self-criticism in psychotherapy. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23 (2), 166-178.

Keyes, C. L. M. & Haidt, J. (2003). *Flourishing: The Positive Person and The Good Life*. Washington: American Psychological Association.

Kiesler, D. (1983). The 1982 Interpersonal Circle: A taxonomy for complementarity in human transactions. *Psychological Review*, 90, 185-213.

- Kim, J.H. & Suh, K.H. (2021). *Relationships between self-criticism, rejection sensitivity, self-attack, and non-suicidal self-injury*. Sahmyook Üniversitesi Danışmanlık Psikolojisi Bölümü, Seul, Kore.
- Kinnier, R.T. (1991). Successful resolutions to the career-versus-family conflict. *Journal of Counseling And Development*, 69 (5), 439-444.
- Kirkpatrick, L.A., Kiger, G., Daphne, S., Riley, P.J. & Larsen, R.J. (2001). Working hard and hardly working: Domestic labor and marital satisfaction among dual-earner couples. *Journal of Marriage And The Family*, 63 (2), 514-513.
- Koydemir, S., Selşik, Z.E., ve Tezer, E. (2005). Evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 65-74.
- Köksal, H. (2019). *Evli bireylerin bağlanma stilleri ve reddedilmeye duyarlılığın evlilik uyumunu yordama gücü*. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Koroğlu, E. (2012). *Klinik Psikiyatri*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği (HYB) Yayıncılık.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-89.
- Larson, J. H. & Holman, T. B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43, 228-237.
- Lauer, R. H., Lauer, J. C. & Kerr, S. T. (1990). The long-term marriage: Perceptions of stability and satisfaction. *International Journal of Aging and Human Development*, 31, 189-195.
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L. & Gottman, J. M. (1993). Longterm marriage: Age, gender, and satisfaction. *Psychology and Aging*, 5, 301-313.
- Levy, S., Ayduk, Ö. & Downey, G. (2001). *The Role of Rejection Sensitivity in People's Relationships With Significant Others and Valued Social Groups*. Oxford, England: Oxford University Press.

- Luoma J.B. & Platt M.G. (2015). Shame, self-criticism, self-stigma, and compassion in Acceptance and Commitment Therapy. *Current Opinion in Psychology*, 2, 97-101.
- Luterek, J.A., Harb, G.C., Heimberg, R.G. & Marx, B.P.(2004). Interpersonal rejection sensitivity in childhood sexual abuse survivors: Mediator of depressive symptoms and anger suppression. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(1), 90-107.
- Michael, R. T.,Gagnon, J. H., Laumann, E. O. & Kolata, G. (1995). *Sex in America: A Definitive Survey*. Boston: Little.
- Mitchell, J. K. (2012). *Marital dining practices: Affecting change in marital satisfaction through marital self-efficacy*. Doktora tezi. George Fox University, Newberg, Oregon.
- Mongrain, M.,& Zuroff, D. C. (1994). Ambivalence over emotional expression and negative life events: Mediators of depressive symptoms in dependent and self-critical individuals. *Personality and Individual Differences*, 16(3), 447-458.
- Neff, K. D. (2003a). The development and validation of a scale to measure self-compassion. *Self and Identity*, 2, 223–250.
- Neff, K. D. (2003b). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and Identity*, 2, 85–101.
- Orbuch, T. L., House, J., Mero, R. P. & Webster, P. F. (1996). Marital quality over the life course. *Social Psychology Quarterly*, 9(2), 162-171.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Pietrzak, J., Downey, G. & Ayduk, Ö. (2005). *Rejection Sensitivity as an Interpersonal Vulnerability*. New York: Guilford Press.
- Priel, B. & Shahr, G. (2000). Dependency, self-criticism, social context and distress: Comparing moderating and mediating models. *Personality and Individual Differences*, 28, 515-525.

- Renneberg B. & Scheithauer H. (2013). *Rejection sensitivity - etiological aspects and psychopathological impact*. Doktora Tezi. Fachbereich Erziehungswissenschaft und Psychologie der Freien Universitat Berlin, Deutschland.
- Robinson, L. C. & Blanton, P. W. (1993). Marital strengths in enduring marriages. *Family Relations*, 42, 38.
- Romero-Canyas R., Downey G., Berenson K., Ayduk O. & Kang N.J. (2010). Rejection sensitivity and the rejection–hostility link in romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78,119-148.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E. & Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes and marital satisfaction. *Journal of Counseling and Development*, 82, 58-68.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E. &Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes and marital satisfaction. *Journal of Counseling and Development*,82, 58-68.
- Rudolph J., Zimmer-Gembeck M.J. (2014). Parent relationships and adolescents' depression and social anxiety: Indirect associations via emotional sensitivity to rejection threat. *Australian Journal of Psychology*, 66(2), 110-121.
- Sancaktar, N. (2016). *Yeni evlenen ve uzun süredir evli olan çiftlerin evlilikte problem çözme becerisi düzeylerinin öznel iyi oluş ve evlilik doyumu düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Santor, D. A., Zuroff, D. C., Mongrain, M., & Fielding, A. (1997). Validating the McGill revision of the depressive experiences questionnaire. *Journal of the Personality Assesment*, 69(1), 164-182.
- Sevim, S. A. (1999). Evlilik ilişkisini geliştirme programları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 19-25.
- Sokolski, D. M. & Hendrick, S. S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39-49.

- Solak, A. (2006). *İnsan İlişkileri ve İletişim*. Hegem Yayınları: Ankara.
- Sroufe, L. A. (1990). An organizational perspective on the self. Cicchetti & Beeghly (Ed.) içinde, *The self in transition: Infancy to childhood. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Mental Health and Development* (ss. 281-307). Chicago: University of Chicago Press.
- Strimpfel, J. M. (2012). *Rejection sensitivity in adolescent offspring of mothers with borderline personality disorder*. Yüksek Lisans Tezi. The University of Tennessee.
- Sturman, E. D., & Mongrain, M. (2005). Self-criticism and major depression: An evolutionary perspective. *British Journal of Clinical Psychology*, 44, 505-519.
- Süataç Özmen, A. (2010). *Evlilik uyumunun kişilerarası tarz ve öfke açısından araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Tanyeri, H. (2022). *10-14 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin iş-aile çatışması ve evlilik doyumları ile ebeveyn yetkinlikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tezer, E. (1986). *Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tezer, E. (1992). Evlilik doyumu ve iş doyumu: Bir ön çalışma. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(3), 24-27.
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşamı ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thompson, R. & Zuroff, D.C. (2004). The levels of self-criticism scale: Comparative-self criticism and internalized self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 6, 419-430.
- Tosyalı, M. (2010). *Evli bireylerde bağımlı ve özerk (sosyotropik-otonomik) kişilik özellikleri, empati ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.

- Tutucu, A. (2021). *Aile öngörülemezliği, reddedilme duyarlılığı ve şiddet ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi*. Yüksek lisans Tezi. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vaillant, C.O. & Vaillant G.E. (1993). Is the U-curve of marital satisfaction an illusion? A 40-year study of marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 230- 239.
- Waite, L.J. & Gallagher, M. (2000). *The Case for Marriage: Why Married People are Happier, Healthier, and Better off Financially*. New York, NY: Doubleday.
- Werner K.H., Jazaieri H., Goldin P.R., Ziv M., Heimberg R.G. & Gross J.J. (2012). Self-compassion and social anxiety disorder. *Anxiety, Stress& Coping*, 25, 543-558.
- Whelton, W.J. & Greenberg, L.S. (2005). Emotion in self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 38, 1583–1595.
- Whiffen V., Aube J., Thompson J.M. & Campbell T.L. (2000). Attachment beliefs and interpersonal contexts associated with dependency and self-criticism. *Journal of social and clinical psychology*, 19(2),184-205.
- White, K.M., Speirman, J.C., Bartis, J. & Costas, D. (1986). Intimacy maturity and its correlates in young married couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 152-162.
- Wickrama, K.A.S., Lorenz, F.O., Conger, R.D. & Elder, G.H. (1997). Marital quality and physical illness: A latent growth curve analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 143-155.
- Williams, K. (2003). Has the future of marriage arrived? A contemporary examination of gender, marriage, and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44, 470-487.
- Yıldırım, İ. (1993). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeyleri, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 23-28.

- Yılmaz H. K. (2020). *Eşle yaşanan sorunlar ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Young, J. (1994). *Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema-focused Approach*. Sarasota: Professional Resource Press.
- Zörer Bintaş, P. (2015). *Bağlanma kuramı perspektifinden sosyal kaygı: Erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Zuroff, D.C. (1992). New directions for cognitive models of depression. *Psychological Inquiry*, 3, 274-277.

6. EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Evli Bireylerde Öz Eleştirelilik Seviyesi, Reddedilme Duyarlılığı ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Nicel Bir Çalışma

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören yüksek lisans öğrencisi Seçil Uslu tarafından, Doç.Dr. Psikolog Mehmet Şakiroğlu danışmanlığında yürütülecek olan tez çalışmasına davetlisiniz. Bu araştırmanın amacı evli bireylerde öz eleştirelilik seviyesi ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün incelenmesidir. Araştırmaya katılmaya karar vermeniz halinde araştırma konusu ile ilgili anket haline getirilmiş ölçme araçlarını doldurmanız gerekmektedir.

Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Bu araştırmaya katılmayı reddedebilirsiniz ya da çalışmanın herhangi bir noktasında kendi iradenizle araştırmadan ayrılabilirsiniz. Çalışmaya katılımınızla bilime katkıda bulunmanızın yanı sıra araştırmadaki soruları cevaplar iken kendi evliliğiniz hakkında içgörü edinebilmeniz de olasıdır.

“Evli Bireylerde Öz Eleştirelilik Seviyesi, Reddedilme Duyarlılığı ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması hakkındaki bilgileri içeren metni okudum ve anladım. İmzam, çalışmaya katılmayı kabul ettiğimi göstermektedir.

Katılımcı	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşadığınız yerin özelliği?	☐ Kent ☐ Kır
Yaşınız?	
Eğitim düzeyiniz?	
Şu an çalışıyor musunuz? Mesleğiniz nedir?	
Evlilik yılınız?	
Kaç çocuğunuz bulunmaktadır?	

Katılımcının İmzası

Tarih: